

გლობალური გამოწვევები ერთპოლუსიან მსოფლიოში... გარღვევის სტრატეგიის კონსეპტუალური ნახნაბები

ინტერვიუ ნოდარ ჭითანავასთან

ანოტაცია

ინტერვიუს სახით წარმოდგენილ ამ ნაშრომში გადმოცემულია ცნობილი ქართველი მეცნიერის, საზოგადო მოღვაწის, საქართველოს მინისტრთა საბჭოს ყოფილი თავმჯდომარის **ნოდარ ჭითანავას** შეფასებები კორონა ვირუსით შექმნილ გლობალურ გამოწვევებსა და კრიზისულ მოვლენებზე, რომლის მძიმე ეკონომიკური, სოციალური თუ მსოფმხედველობრივი შედეგები უახლოესი წარსულიდან იღებს სათავეს და ხანგრძლივ ვადიან პერსპექტივაზეც წარუშლელად უთუოდ აისახება.

ინტერვიუს უძღვება **იური პაპასკუა**, - სწავლული ეკონომისტი, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი.

მეცნიერები პირველნი გამოეხმაურნენ მასშტაბურობით, საუკუნის დასაწყისის ამ უდიდეს დამანგრეველ მოვლენას და მსჯელობენ განსახორციელებელ პრევენციულ, ანტიკრიზისულ და პოსტპანდემიური პერიოდის ღონისძიებებზე.

ინტერვიუს შეკვეცილი ვერსიები პერიოდულად (ოთხ ნაწილად) გამოქვეყნდა „საერთო გაზეთში“, საინფორმაციო ანალიტიკური სააგენტო „ივერიონსა“ და საინფორმაციო სააგენტო „ეკონიუსში“. მათ მკითხველი - სპეციალისტები, მეცნიერები, საზოგადოების ფართო წრე, აქტიურად გამოეხმაურა.

ჟურნალი აქვეყნებს ამ ნაშრომის სრულ ვერსიას და

ნოდარ ჭითანავა
ეკონომიკურ მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი

დაინტერესებულ პირებს შესაძლებლობა აქვთ გაეცნონ ცნობილი მეცნიერის უაღესად საინტერესო, საყურადღებო მოსაზრებებსა და უნიკალურ გამოცდილებას.

საკვანძო სიტყვები: გლობალური გამოწვევები; ანტიკრიზისული ღონისძიებების გეგმა, გარღვევის სტრატეგია - მობილიზაციური მოდელი; მიწის რესურსები; ინდიკატური დაგეგმვა, პროგრამული მიდგომა.

GLOBAL CHALLENGES IN A UNIPOLAR WORLD ... CONCEPTUAL IMPLICATIONS OF BREAKTHROUGH STRATEGY

INTERVIEW WITH NODAR CHITANAVA

ANNOTATION

This interview paper presents the assessments of Mr. Nodar Chitanava, a renowned Georgian expert, public figure, and former Chairman of the Council of Ministers of Georgia, on the global challenges and crises posed by the corona virus.

The interview is led by Yuri Papaskua - a learned economist, professor at Sokhumi State University.

Scientists were the first to respond to this greatest devastating event, in terms of its scale, of the turn of the century, and are discussing preventive, anti-crisis, and post-pandemic measures to be taken.

The abridged versions of the interview were published periodically (in four parts) in the local newspaper "saertogazeti", news analytical agency "Iverioni", and the news agency "Economius". Their readers - specialists, scientists, a wide circle of society, actively responded.

The journal publishes the full version of this paper and those interested have the opportunity to learn about the highly interesting, thought-provoking opinions and unique experiences of the famous expert.

Keywords: Global Challenges; Anti-Crisis Action Plan, Breakthrough Strategy - Mobilization Model; Land resources; Indicative planning, software approach.

შესავალი

სამყაროს წარმოშობა და განვითარება კანონზომიერებას ემორჩილება. **უმალღესი გონი და გენი** წარმართავს სიცოცხლის ჯერ კიდევ ამოუხსნელ, აურაცხელი გამოვლინებებისა და უსასრულობაში გატყორცნილი მატერიის უკიდველურ ერთიანობას. მოლეკულები, ბაქტერიები, პარაზიტები, ვირუსები ამ **„მორჩილების წესრიგს“** შემადგენელია და ევოლუციურ პროცესებში მათ განსაკუთრებული დანიშნულება აქვთ. ვირუსული თუ სხვა სახის ეპიდემიები ისტორიას უთვალავი ახსოვს. უხსოვარი დროიდან ყვავილი, კეთრი, შავი ჭირი, მალარია, ქოლერა მძვინვარებდა ოთხივე კონტინენტზე. შედეგებიც განსხვავებული და სავალალო იყო, თუმცა ყველა შემთხვევაში, განსაცდელის გარდასვლის შემდეგ (თუნდაც მცირე ხნით), ახალი წესრიგი და მოსალოდნელი სხვა საფრთხეების განრიდების, ალორძინების სამზადისი ისადაგურებდა.

გასული წლის დეკემბრის მინურულს ჩინეთის ქალაქ უჰანში უცნობი წარმოშობის პნევმონიის ეპიდემიის აფეთქებამ მსოფლიო შეაზანზარა. უძლიერესი ქვეყნების საზღვრების საიმედოდ დაცული ჯებირებიც კი უძლურნი აღმოჩნდნენ შეეკავებინათ ფეხაკრეფით მოლასლასე კარსმომდგარი უჩინარი ურჩხული. მისი გაღვიძების ვერსიების სიმრავლის, ხელოვნურობაზე ჭორის, ქილიკის მიუხედავად, ახალი ტიპის კორონავირუსის გავრცელების არეალი და მასშტაბები უპრეცედენტოა. მან ძლიერი, სუსტი, ცნობილი თუ უჩინარი ყველა დააფრთხო და სოციალური ურთიერთობების ფართო სპექტრი - ფსიქოლოგიური, რელიგიური, ფილოსოფიური მიმართულებებიც მოიცვა. უკვე სახეზეა ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ გამოცხა-

დებული პანდემიის პოლიტიკური და ეკონომიკური გამოვლინებები. მალე კრიზისებიც მოსახლეობის სახლის კარებს უბოდიშოდ მოუკაკუნებს.

კორონავირუსს აღმოსავლურმა ფაროსანამ დაასწრო - ტყეებს, ნათესებს, ბაღჩეულს და ხეხილს შეესია. აზვირთებულ ვირუსს „ეგვიპტის მერვე სასჯელად“ შეარაცხული კალიების „ჯარიც“ აედევნა, აფრიკას გასცდა, ახლა უკვე არაბეთის კუნძულს, ირანსა და თურქეთს მდგარად უტყევს.

გლობალიზაციისა და ეკონომიკური ინტეგრაციის მიმდინარე პროცესების შედეგად, მსოფლიოს ქვეყნები ისეა გადაჯაჭვული, რომ ვირუსული ინფიცირებით, კლიმატური კატაკლიზმებით, პოლიტიკური ბაცილებით თუ ეკონომიკური მოტივებით წარმოქმნილი საფრთხეების (რისკების) აზვირთება პოლუსიდან პოლუსამდე მალე ვრცელდება.

უკვე ჩამოყალიბებულმა გამოცდილებამ აჩვენა, რომ **პანდემიასთან გამკლავება, ისევე, როგორც მოსალოდნელი საფრთხეების პრევენცია, შეუძლებელია ერთი სახელმწიფოს ფარგლებში.** მასში ყველა უნდა მონაწილეობდეს და იცავდეს საერთო წესრიგს. განსაკუთრებით **გამოიკვეთა ძლიერი სახელმწიფო ინსტიტუტებისა და თვითღირებულებაზე მიშვებული ბაზრის მარეგულირებელ მექანიზმში მართვის სახელმწიფოებრივი აზროვნების ჩართვის აუცილებლობა.** რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, აქედანვე უნდა დაიწყოს გარდასული და მიმდინარე მოვლენების პირუთვნელი შეფასება, პოსტპანდემიური პროცესებისა და შეჩერებული ეკონომიკის გამოცოცხლების მექანიზმებზე პროფესიული ზრუნვა. ამ პროცესში ყველამ, განსაკუთრებით კვალიფიციურმა აზრმა, წვლილი უნდა შეიტანოს.

ერის უზედურება იწყება იქ, სადაც ნიჭის, ჭკუისა და ცოდნის მქონე მამულიშვილებს უნდოვლობას უცხადებენ!

იური პაპასქუა: ბატონო ნოდარ, თქვენმა მრავალმხრივმა გამოცდილებამ და საქართველოს ეკონომიკური განვითარების გეოსტრატეგიული მიმართულებების ჩამოყალიბების მიმართ აქტიურმა პოზიციამ განსაზღვრა გვეთხოვა პირველს გამოგეთქვათ მოსაზრება ამ გლობალური გამოწვევის შედეგებსა და პრევენციის უმთავრეს ღონისძიებებზე.

ორიოდე წლის წინათ გამოცემულ თქვენს მონოგ-

რაფიაში: **„საქართველოს ეკონომიკის გამოწვევები და სტრატეგია“**, განსაკუთრებით საყურადღებო სხვა მიზანდასახულობებთან ერთად, გამოყოფთ გლობალურ გამოწვევებთან თავსებადობის იმუნიტეტის გამომუშავებისა და ძლიერი სახელმწიფო ინსტიტუტების ჩამოყალიბების აუცილებლობას. დღეს სწორედ გამოცდილებაზე დაფუძნებულ ამ განჭვრეტის გარდაუვალობის წინაშე აღმოვჩნდით. კორონა ვირუსმა გადასაჭრელი ბევრი პრობლემა და გასათვალისწინებელი გარემოება გამოკვეთა. **რა მივიღეთ, სად ვართ, რა ვაკეთოთ?** კითხვები ბევრია, თუმცა ერთ შეხვედრაზე ყველაფერს ვერ შევხებით.

ნოდარ ჭითანავა: რთული ვითარებაა, მაგრამ არა უსაშველო. კაცობრიობას არაერთხელ ქონდა განსაცდელი. მსოფლიო ახლა ადამიანის ჯანმრთელობას დამუქრებულ ვირუსს ებრძვის. იყო დრო, როცა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობისთვის მძვინვარებდა ომები. **ესეც ომია, თავისებური და განსხვავებული ორიენტირებით.** პირველი, რაც უნდა ვთქვათ, მეტი წინგახედულობა და პანიკის განრიდებაა საჭირო. ეს განსაცდელი აუცილებლად ჩაივლის...

ჯერ კიდევ ადრეა სრულფასოვნად შეფასდეს მძვინვარე ვირუსის შედეგები, მაგრამ საკმარისი დროა გასული იმისთვის, რომ შევნიშნოთ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი პროცესები. ჩემი დაკვირვება ამჯერად სულ 10 თეზაში ეტევა:

1. კორონავირუსმა მსოფლიო მართლაც შოკში ჩააგდო - დაიზაფრა ცნობიერება; არამხოლოდ მოქალაქეები, სახელმწიფოებიც, ალიანსებიც, სამხედრო ბლოკებიც, ყოვლისშემძლედ აღიარებული საერთაშორისო ფინანსური და ეკონომიკური „მაშველი რგოლებიც“ დაიბნენ; მყისიერად შექმნილმა სიტუაციამ მათი უმწეობაც ამხილა; „**რაც მსურს, იმას ვაკეთებ**“ და პასუხისმგებლობისგან დაცლილი ყალბად აღქმული გამოხატვის თავისუფლებაც გაშიშვლდა; მოქალაქე დაუცველი აღმოჩნდა. საზოგადოდ დამკვიდრებული ეს მოვლენა ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი პრობლემაცაა. მისი გაცნობიერება საფუძვლიან ანალიზს და ნაციონალური სახელმწიფოს ამჟამად აღიარებული საერთო მოდელის კრიტიკულ შეფასებას საჭიროებს;

2. გლობალური აზროვნება, ლოკალური მოქმედება, სოციალური, ეკონომიკურ-ეკოლოგიური პრინციპების ერთიანობა, ვირტუალური სლოგანი არ არის - ეს კაცობრიობის განვითარების დღევანდელ ეტაპზე ჩამოყალიბებული რეალობაა. ნებისმიერი სახელმწიფო ამ მოცემულობაში საკუთარ რესურსებსა და გარედან მხარდაჭერას ეფექტურად უნდა იყენებდეს. დღეს პოლიტიკურ სიმწიფეზე გამოცდას აბარებს ნაციონალური სახელმწიფო, ეფექტიანობაზე - ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა, სამოქალაქო თვითშეგნებაზე - საზოგადოება;

3. გამოცდილებამ დაადასტურა, რომ გლობალური ეპიდემიების და ბუნებრივი კატაკლიზმების რთულ პროცესებს პროგნოზირების უახლოეს მეთოდებსა და თანამედროვე ორგანიზაციულ, ტექნოლოგიურ საშუალებებზე დაფუძნებული, გადანყვეტილებების მყისიერად მიღების უნარიანი ცენტრალიზირებული მართვა სჭირდება. სამწუხაროდ, ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაცია, გაერო, ნატო და ევროკავშირი კორონა-

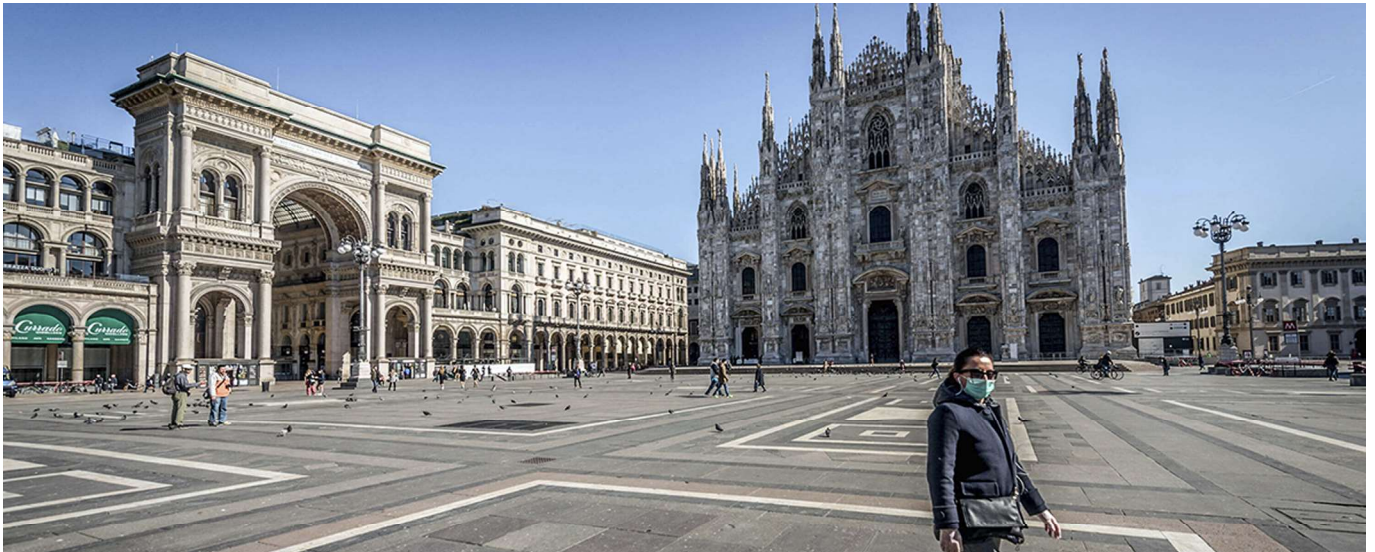
სთან ბრძოლაში მოუმზადებელი და გლობალური პრობლემების გადანყვეტის მიმართ უსუსური აღმოჩნდა. ნაციონალურ სახელმწიფოებს კი (ზოგიერთი გამონაკლისის გარდა), პანდემიამ უმართავი ვითარება შეუქმნა.

4. თავი იჩინა მსოფლიოში მიმდინარე ტრანსფორმაციული პროცესების ნეგატიურმა შედეგებმა. განვითარებულმა ქვეყნებმა, რომლებიც პოსტინდუსტრიულ საზოგადოებას ცივილიზაციის განვითარების უმაღლეს ფაზად მიიჩნევენ და გლობალური პროცესების მართვაც თავის თავზე აიღეს, ისტორიული ამოცანის შესრულება ვერ შეძლეს. უფრო მეტიც, თავის დროზე საერთაშორისო ფინანსური და ეკონომიკური სტრუქტურების მიერ შეთავაზებულმა პოსტსოციალისტური ქვეყნების გარდაქმნების დოქტრინამ („ვაშინგტონის კონსენსუსი“) - „შოკურმა თერაპიამ“ (რომელიც ახალი გამოწვევების ადეკვატური სულაც არ იყო), ისედაც სუსტი ეროვნული ეკონომიკის მატერიალურ-ორგანიზაციული საფუძველი პირნმინდად მოშალა და კრიზისების მართვაში სახელმწიფოს - სისტემამაშემქმნელი ფაქტორის როლის იგნორირება გამოიწვია. მათი ამბიციაც, რომ მხოლოდ დასავლეთის მოდელია ერთადერთი და ამიტომ ყველგან უნდა დამკვიდრდეს, წინააღმდეგობაში მოვიდა გლობალურ პროცესებთან ნაციონალური სახელმწიფოების ადაპტირების უმთავრეს პრინციპთან - **მრავალფეროვნებასთან**. დასავლეთის მიერ თავსმოხვეული ერთპოლუსიან მართვასთან არის დაკავშირებული მსოფლიოში მიმდინარე ლოკალური ომები, სხვადასხვა ფერის ენ. რევოლუციები, ფინანსურ-ეკონომიკური კრიზისები და სახემეცვლილი („უბილავეი“) დიქტატურის ფორმებიც (სხვადასხვა ყაიდის ტერორისტული ორგანიზაციები და ა.შ.).

კორონავირუსის მძვინვარება სასტიკი გაფრთხილებაა მათთვის, ვინც ერთ თარგზე გამოჭრილ პლანეტარული მსოფლხედველობით განსაზღვრულ ცხოვრების მოდელს (წესს) სთავაზობს ერთმანეთისაგან ისტორიული, რელიგიური, ეკონომიკური თავისებურებებით განსხვავებულ ქვეყნებს;

5. კორონასთან ბრძოლის ყველაზე საიმედო საშუალებად მსოფლიომ აღიარა ოჯახი (სლოგანი „დარჩი სა-

ხლში“). უკანასკნელი წლების კატაკლიზმებგამოვლილი ქართული ოჯახი, რომელიც პოლიტიზების წნეხის ქვეშ აღმოჩნდა (ოჯახის წევრების მსოფლმხედველობითი პოზიციები ხშირად დაპირისპირების საბაზიცი ხდება), თავის ისტორიულ როლს თითქოს უბრუნდება. სიკვდილის შიშმა ოჯახის წევრების ერთად ყოფნას ხელი შეუწყო. პირდაპირი მნიშვნელობით, სახლში დარჩენა სულაც არაა გამოსავალი, უფრო მოძრაობა და მოქმედებაა უპირატესი, მაგრამ ეს პროცესი ერთობ მნიშვნელოვანია. იგი უხილავ წერტილებზე აღმოცენებული ის მუხტია, რომელსაც შეუძლია ყოვლის მომცველ პროცესს საჭირო ბიძგი მისცეს. **გათითოკაცების სინდრომს, რომელიც დღეს ეროვნულ ცნობიერებას წარმართავს, აშკარად წინ აღუდგა ერთად ყოფნის ქართული ისტორიული გამოცდილება.** ეს შანსი გონივრულად უნდა გამოვიყენოთ. ქართული ოჯახის ისტორიულად ყოველთვის სახელმწიფოებრიობის ძლიერი საყრდენი იყო. ის მუდამ ასრულებდა ქვეყნის, როგორც საზოგადოებრივი, ასევე ეკონომიკური ორგანიზმის ფუნქციას და ასეთად უნდა დარჩეს მომავალშიც.

6. კორონავირუსის ეპიდემია და ბუნებრივი კატაკლიზმები ბევრად განაპირობა ეკოლოგიისა და ეკონომიკის კონფლიქტმა. ბუნება არ პატიობს ადამიანს იმას, რომ იგი მოზღვავებული სიხარბის გამო, მტაცებლურად ექცევა მას. ანგარება წარმართავს ეკონომიკის განვითარებას. მაქსიმალური მოგების ამოღებაზე აგებული ეკონომიკურმა სისტემამ, რომელიც ერთნიშნად, კაცობრიობის უდიდეს მიღწევად მიიჩნევა, მწვავე, თითქმის დაუძლეველი, რთულ კვანძებად ჩამოყალიბებული ეკოლოგიური პრობლემები შექმნა. მათი გადაწყვეტა მხოლოდ ძლიერ ეკონომიკას შეუძლია. კორონასთან ბრძოლის კომპლექსური ღონისძიებების განხორციელებას, ცხადია, დიდი სახსრები სჭირდება. მაგრამ სწორედ აქ მანკიერმა წრემ თავი იჩინა. ბიოლოგიური კატასტროფის საფრთხის დასაძლევად 85 ტრილიონიანი მშპ-ს მქონე მსოფლიომ საჭირო სახსრები ვერ გამოიხარა. ეს იმიტომ ხდება, რომ კაცობრიობამ აუცილებლობისას (არც თუ ისე ხშირად) ერთიანი ინტერესებით ცხოვრება ვერ ისწავლა; კოლონიზაციის ხაფანგებზე გამდი-

დრებული ეკონომიკის ქვეყნები, ადამიანთა მოდემის კეთილდღეობისთვის ისტორიულ პასუხისმგებლობას გაუბრბიან.

7. კორონასთან ბრძოლის იმპულსურმა ეიფორიამ რეალურად წარმოაჩინა თუ რატომ არის ცუდი სოციალურად პოლარიზირებული და დემორალიზირებული ეკონომიკა, რომელიც მხოლოდ დომინანტი კერძო ინტერესების უზრუნველყოფას ემსახურება. კატაკლიზმებისას ყველგან და ყოველ ნაბიჯზე თავს წამოყოფს თანამედროვე მსოფლიოს 5 უბედურება: **სიღარიბე, უმუშევრობა, უნიგნურობა, ავადმყოფობა, უთანასწორობა.** ცხადია, რომ ვირუსის დამარცხების შემდგომ აღნიშნული პრობლემები უფრო გამწვავდება. სწორედ მათი დაძლევისათვის უნდა იქნას გამოყენებული ყველა რესურსი, რაც გაგვაჩნია. უნდა გავაცნობიეროთ, რომ ეს ყველაზე რთული ამოცანაა. **დღეს საზოგადოებაში პირად და ჯგუფურ ინტერესებს ამოფარებული რევანშიზმი მძლავრობს.** პიროვნული თავისუფლებით თავაშვებული ადამიანები დიდ დროს უაზრო ლაპარაკსა და კინკლაობაში ატარებენ, საშოვარზე გადახვეწილი ოჯახის წევრის სიმწრის ოფლით ნაშოვნ ფულის გაფლანგვას შეჩვეულნი ფიზიკურ შრომას თავილობენ და არც არავინ სთხოვს საკუთარ ოჯახში სარჩო რატომ არ შემოაქვს. ეს არის ჯანსაღი საზოგადოებრივი აზრის მოდუნების, გლობალური აგრესიის ზენოლის, ეროვნული ფენომენის საძირკვლის - **მამული, ენა, სარწმუნოების** რღვევის, ტერიტორიული მთლიანობის მოშლის, ენის დაჩაგვრის, მართლმადიდებელი იდეებისადმი უნდობლობის, წარსულისადმი ნიჰილიზმის ძალისმიერი მეთოდებით დანერგვის, შრომისადმი აშკარტაგნული დამოკიდებულების და ათასი სხვა დაშვებული შეცდომის შედეგად თანდათანობით ჩამოყალიბებული რეალობა. აი, რატომ არა ვართ „ისტორიით შედუღებული ერთ სულ და ერთ ხორც მკვიდრთა კრებული“ (ილია). **ეს მაშინ, როცა ქართველებს განგებისაგან მომადლებული ნიჭიც გვაქვს, საუკუნეებს გამორიდებული ღირსებაც და მისი დაცვის უნარიც.** საკუთარ შეცდომებზე უნდა ვისწავლოთ, ასეთია ჩვენი ბედისწერა.

8. მწვავე გამონვევებთან ბრძოლის თითქმის 30 წლის

განმავლობაში, გარედან ნაკარნახევი ილუზიებით მუდმივად დახშული ეროვნული სულისკვეთება, რომელმაც ძნელბედობის ჟამს ასპარეზი დაეთმო კრიმინალურ ცნობიერებას, „მთვლემარე მდგომარეობიდან“ გამოსვლის ნიშნებს ავლენს. იმედის სხივმა გაიელვა: ეროვნული ენერჯის მკვებავი წყარო არ დაწრეტილა, იგი სუფთაა და მისი გონივრული გამოყენებით (დროთა განმავლობაში დაგროვილი მინარევებისაგან განმუნდით), შესაძლებელია ეროვნული თავისთავადობის შენარჩუნება - განმტკიცება. **ეს დიდი იმედია, რეალურად გაცნობიერებული იმედი - ეროვნული თანხმობისკენ და სამოქალაქო ინტეგრაციისკენ მიმავალი ყველაზე სწორი და მოკლე გზა.**

9. დადასტურდა, რომ ინტელექტუალური პოტენციალი, როცა მას ეროვნულ - სახელმწიფოებრივი მიზნებისთვის სწორად გამოვიყენებთ, უდიდესი ძალაა, იგი მიღვევადი არ არის, სიცოცხლისუნარიანია, მამა-პაპური შეუპოვრობით ყველა დონის გამონვევებთან გამკლავების შემართება, ღირსება და ცოდნაც შენარჩუნებული აქვს. ეს მყისიერად სამედიცინო სფეროში გამოჩნდა. ძველმა, ქვეყნის უსაზღვრო სიყვარულითა და მაღალი პროფესიონალურ დონეზე აღზრდილმა მედიკოსთა თაობამ საზოგადოებას სანიმუშო მაგალითი მისცა. საბედნიეროდ, გამყრელიძეები, იმნაძეები, ცერცვაძეები ეზუგბაიები და სხვები ქვეყნის საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში მრავლად არიან. ერის უბედურება იწყება იქ, სადაც სახელმწიფო, საზოგადოება სამი არამატერიალური განძის - ნიჭის, ჭკუისა და ცოდნის მფლობელ მამულიშვილებს (მოქალაქეებს) უნდობლობას უცხადებს, არარაობის გამოგონილ პერსონაჟებად მიიჩნევს. უმნიშვნელოვანესი დასკვნა, რომლის მიმდინარე პროცესების ანალიზიდან გამოდის - უფროსი, საშუალო და უმცროსი თაობების პოტენციალის (როგორც პოლიტიკური და სოციალური სტაბილურობის ეროვნული რესურსის) ქვეყნის ამოცანებისა და მასშტაბების შესაბამისად თანაზომიერი გამოყენების აუცილებლობაა. ამ დღეებში საზოგადოებამ ნახა თუ როგორ იშვა ხანდაზმული ადამიანების, ავადმყოფების, ბავშვების მიმართ ზრუნვით, მედიკოსების მიმართ მაღლიერების გამოხატვის მაგალითები.

უნდა ვირწმუნოთ, რომ საზოგადოებაში არა პოზიციითა უკომპრომისო დაპირისპირება, არამედ უპირატესად მთელი საზოგადოების მუდმივად მზარდი მატერიალური და კულტურული მოთხოვნილებათა მაქსიმალური დაკმაყოფილებისთვის სახელმწიფოს, ეკონომიკის, საზოგადოების, მოქალაქეების ინტერესების „ერთმანეთის შეუბლაღავად და დაუმონებლად ბედნიერი მორიგებაა“ (ილია ჭავჭავაძე).

10. ერთხელ კიდევ დადასტურდა, რომ ხალხის მორალურ-ფსიქოლოგიურ განწყობას, ქვეყნის ძნელბედობის ჟამს განმსაზღვრელი მნიშვნელობა აქვს; ძლიერი სახელმწიფოს გარეშე ძლიერი ეკონომიკა არ არსებობს, მათ გარეშე კი პოლიტიკური თავისუფლება და დემოკრატია ფიქციაა. დღეს თანაბრად სჭირდება საქართველოს, როგორც ძლიერი და გამჭრიახი სახელმწიფო, ასევე ძლიერი და მოქნილი ეკონომიკაც. სამწუხაროდ, თითქმის 30-წლიანი გამოცდილებით ვერ შეეძელით ვერც ძლიერი სახელმწიფოს და ვერც ეფექტიანი ეკონომიკის ჩამოყალიბება. ამას თავისი მიზეზები აქვს.

ახლა მთავარია რეალობა, რომელშიც ვცხოვრობთ, ეკონომიკა, რომელიც ჩვენზე აქტიური თუ პასიური პოზიციით შეიქმნა. ობიექტურად გავაცნობიეროთ, მოვლენებს, პროცესებს, ტენდენციებს, კანონზომიერებებს საკუთარი სახელი ვუნოდოთ და თანამედროვე მეცნიერული ლოგიკით, როგორც დიდი ილია იტყოდა, „ცოდნის ჩარხზე გაღესილი ჭკუით“ განვსაზღვროთ ამჯერად მაინც ქვეყნის განვითარების სწორი სტრატეგია.

გულწრფელად გეტყვით, კორონავირუსთან გამკლავების უაღრესად რთული ამოცანის შესაბამისად კონკრეტული მოქმედებების ღონისძიებათა შემუშავება-განხორციელების პროცესში, საზოგადოებამ იხილა საქართველოს მთავრობის წევრების, პირველ რიგში, პრემიერის მხრივ მოვლენებში სწრაფად და სწორად გარკვევის უნარი, გამჭრიახობა, უმაღლესი პასუხისმგებლობა, სიდინჯეც. ეს იძლევა იმედს, რომ საქართველოს მთავრობა გამონვევებთან ბრძოლის შეძენილ გამოცდილებას გამოიყენებს ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესების დაცვისა და ქვეყნის მაღალი ტემპებით აღმშენებლობისთვის.

მთავარი რესურსები მართვის ბარეშა დარჩენილი...

იური პაპასკუა: ბატონო ნოდარ, თქვენი 10 თეზა ერთპოლუსიან მსოფლიოში გლობალურ გამოწვევაზე, უაღრესად საინტერესო, საყურადღებო მოსაზრებებთან ერთად, შეიცავს სტრიქონებს შორის ჩაკირულ ზოგად საკაცობრიო მინიშნებებს ერთ თარგზე გამოჭრილი პლანეტარული მსოფლხედველობით განსაზღვრული ცხოვრების მოდელის შეცვლის, გლობალურ პროცესებთან ნაციონალური სახელწიფოების ადაპტირების გამრავალფეროვნების, სახელმწიფოს, როგორც სისტემაშემქმნელი ფაქტორის როლის ამალღების, გარედან ნაკარნახევი ილუზიებით მუდმივად დახშული ეროვნული სულისკვეთების გაღვივების, მაქსიმალური მოგების ამოღებაზე აგებული ეკონომიკური სისტემის გადასინჯვის, სოციალურად პოლარიზირებული და დემორალიზირებული ეკონომიკის პირდაპირი შედეგის - მსოფლიოს 5 უბედურების: **სიღარიბის, უმუშევრობის, უნიგნურობის, ავადმყოფობის, უთანასწორობის** დაძლევის გადაწყვეტისთვის საერთო ძალისხმევის გაერთიანების, რესურსების ეფექტიანად გამოყენების აუცილებლობის შესახებ.

მოვლენის შეფასება (ავადმყოფისთვის ზუსტი დიაგნოზის დასმის მსგავსად) უაღრესად მნიშვნელოვანია შემდგომი ღონისძიებების განსაზღვრისთვის.

მსოფლიოში, მათ შორის საქართველოში, დღეს მთავარ პრიორიტეტად ადამიანის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა გაუფრებელი, თუმცა პარალელურად, ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის (ომის, ტერაქტების, დაპირისპირებების) სამზადისიც მიმდინარეობს. პანდემიის დაძლევისთვის ჩანიშნულ ღონისძიებებში (დარჩი სახლში, საგანგებო მდგომარეობა, კარანტინები, კომენდატის საათი), არანაკლებ საშიში კრიზისების (ეკონომიკის გაჩერების, ინფლაციის, ვალუტის დევალვაციის, შიმშილის, სხვა სახის ავადმყოფობების) მომასწავებელი საფრთხეებიც ილანდება.

სალი აზრი ითხოვს მდგომარეობის არამარტო შეფასებას, არამედ აქედან გამოსვლის ღონისძიებების დასახვას, გაჩერებული ეკონომიკის ძილ-ბურანიდან

გამოყვანას, ხელისუფლებისათვის გონივრული რჩევების მიწოდებას. **თქვენი აზრით, რა არის მთავარი და გადაუდებლად უპირველესი, რაც აქედანვე უნდა დაი-სახოს და შესრულდეს?**

ნოდარ ჭითანავა: ასეთ რთულ, თანაც გლობალური წარმომავლობის სწრაფად ცვალებად ვითარებაშიც კი, ლოკალური პოზიციებიდანაც შეიძლება მსოფლიოში მიმდინარე პროცესების ნეგატიური და პოზიტიური ფაქტორების დანახვა, აგრეთვე იმის განჭვრეტა თუ როგორი იქნება ეკონომიკური გამოწვევა და მოსალოდნელი შედეგებიც, თუმცა მდგომარეობის სწორად აღქმას ართულებს ორი გარემოება - **გლობალური პრესინგი და ეროვნული ეკონომიკის უკიდურესად მძიმე (კრიზისული) მდგომარეობა.** პირველის ზეგავლენის შემცირება დამოკიდებულია სხვებზე და ბევრ ფაქტორზე, რომელთა შესახებ საკმარისი ინფორმაცია არ გვაქვს. შედარებით ადვილი ასახსნელია ეროვნული ეკონომიკის მდგომარეობის განმაპირობებელი გარემოებები. შესაძლოა, სხვას დიდ წარმატებად მიაჩნდეს მშპ ზრდის მიღწეული 5,1%, მაგრამ ის კვლავწარმოების მხოლოდ შეკვეცილ ფორმას წარმოადგენს. ამიტომ იგი თანამედროვე მსოფლიოს ფონზე ქმნის გაზვიადებულ წარმოდგენებს. ამ მაჩვენებლის გაზომვის ამოსავალი საწყისი - არა ეროვნული ეკონომიკის განვითარების პიკური დონე (1988 წელი), არამედ, ეკონომიკის ვარდნის ფსკერია, რომელიც 1994 წელს დაფიქსირდა. სწორედ ამ წელს 1988 წელთან შედარებით მშპ-მა შეადგინა - 27,8%, სამრეწველო პროდუქციის წარმოებამ - 15% (ეს დონე მიღწეული იყო 1954 წელს), სასოფლო-სამეურნეო წარმოებამ - 49% (1945 წლის დონე), ინვესტიციების მოცულობამ - 2,8% (1959 წლის დონე), ტვირთბრუნვამ - 33,4% (1940 წლის დონე).

მშპ ზრდის ჯაჭვური ინდექსი 1990 წლის მიმართ 2003 წელს შეადგენდა - 47,1%-ს, 2012 წელს - 80,1%-ს, 2017 წელს - 96,8%-ს (მათ შორის, სოფლის მეურნეობა, თევზჭერა - 42,2%, მრეწველობა - 60%).

2019 წელს მსოფლიო ბანკმა გამოაქვეყნა ინფო-

რმაცია, რომლის მიხედვით 2018 წელს 1990 წლის მიმართ საქართველოში მშპ-მ შეადგინა 71%. ყველა პოსტსოციალისტურ ქვეყანას (გარდა საქართველოსი და უკრაინისა) გადალახული აქვს 1990 წლის დონე. ეს, რთულ კვანძად ჩამოყალიბებული პრობლემაა.

ანგარიშგასანევია თვისებრივად ახალი საკუთრებითი ფორმების როლი ეკონომიკაში. კერძო საკუთრება დომინირებადი გახდა (მაგალითად, კერძო სექტორი იძლევა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის თითქმის 100%-ს, სამრეწველო პროდუქციის 96%-ზე მეტს, ტრანსპორტზე შექმნილი პროდუქციის 60%-ზე მეტს. ვაჭრობა, რომელიც მთლიანად იმპორტზეა დამოკიდებული, 2019 წლის მშპ სტრუქტურაში პირველ პოზიციაზეა (14,4%); რესურსებთან წვდომის შესაძლებლობები გაფართოვდა; ინტეგრირებული კავშირები გაღრმავდა; განვითარების ზოგიერთი მნიშვნელოვანი ინდექსი საერთაშორისო სტრუქტურების მიერ პოზიტიურად არის შეფასებული. პოზიტიურია ისიც, რომ გაძლიერდა საბაზრო მენტალიტეტი. სიახლეებთან (გლობალურ მოვლენებთან) ადაპტირების პროცესი დინამიურია. მაგრამ რეალობა ისიც, რომ ეკონომიკა ეფექტიანი არ არის; წარმოების ძირითადი ფაქტორები არარაციონალურად გამოიყენება; მოსახლეობის ძირითადი ნაწილის ცხოვრების დონე უკიდურესად დაბალია; საერთო მდგომარეობა კრიზისულია. ეს უნდა გავითვალისწინოთ, როცა ექსტრემალური პირობებისათვის ეკონომიკის სიცოცხლისუნარიანობის შენარჩუნების ღონისძიებებს ვამუშავებთ.

საგანგაშოდ უნდა აღინიშნოს, რომ **დღეს მიწა და სხვა ბუნებრივი რესურსები, ფაქტობრივად, მართვის გარეშეა დარჩენილი.** გაგიკვირდებათ, მაგრამ ფაქტია, რომ 2018 წელს საქართველოში 1990 წელთან შედარებით ნათესი და მრავალწლიანი ნარგავების ფართობი 600 ათას ჰექტრით შემცირდა. ხორბალზე მოთხოვნილება მხოლოდ 15%-ით კმაყოფილდება. ასე, რომ მთავარი ყურადღება უნდა გადავიტანოთ არსებული რესურსების რაციონალურ გამოყენებაზე. თუ როგორ უნდა გაკეთდეს ეს, მოსახლეობას საკმაო გამოცდილება

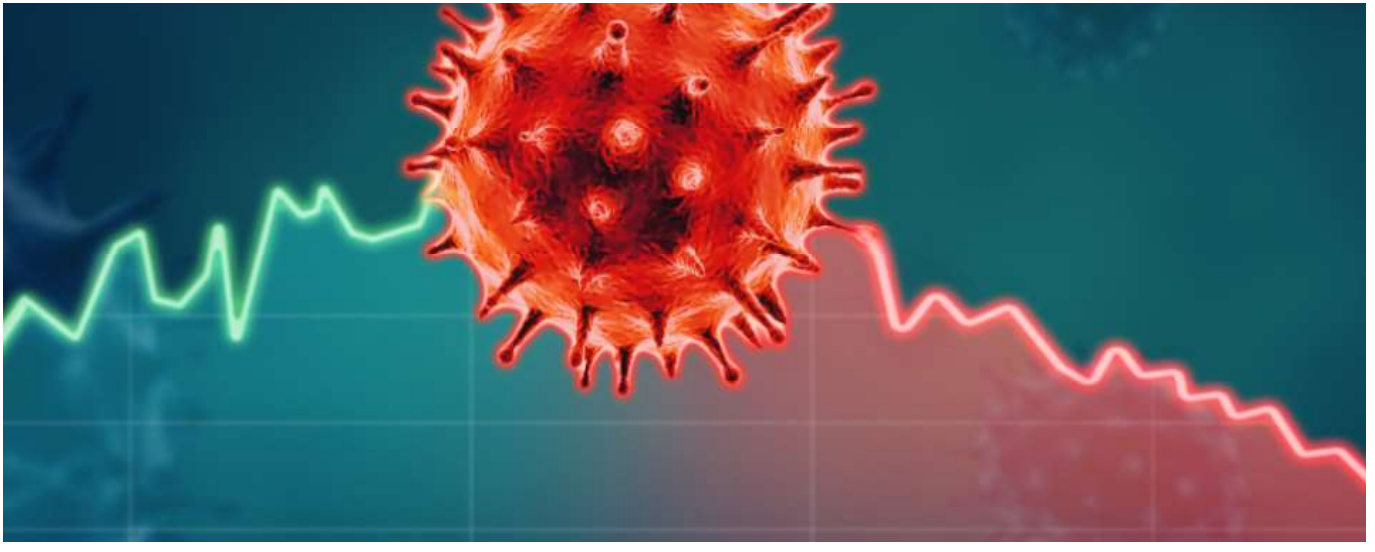
აქვს. **საზგასმით ვამბობ, იმპორტრანაცვლებაზე უნდა ავილოთ ორიენტაცია. ჯერ კიდევ დრო გვაქვს.**

ამასთან გასათვალისწინებელია, რომ ექსპორტ-იმპორტის ბალანსი დიდი ხანია დარღვეულია. ან მოცემულობის მკვეთრად უარყოფითი გავლენა ეროვნული ეკონომიკაზე ცნობილია, თუმცა მის ნეიტრალიზებაზე ადექვატური ღონისძიებები არ ტარდება. შორს რომ არ წავიდეთ, უახლოესი სტატისტიკური მონაცემების თანახმად, 2018 წელს მთლიანად ეკონომიკაში უარყოფითმა სალდომ 5781 მლნ დოლარი შეადგინა. 500 მლნ დოლარით ჭარბობს იმპორტი ექსპორტს სასურსათო პროდუქციის მიხედვით. ცხადია, გარე ფაქტორებზე ასეთი დამოკიდებულება დიდ რისკებთან არის დაკავშირებული.

საგანგებო ღონისძიებების შემუშავებისას უნდა გავითვალისწინოთ პოლიტიკური და საზოგადოებრივი ძალების ფუნქციონირების მიზნები, მათი წვლილი ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესების დაცვაში.

უნდა ვაღიაროთ, რომ დღეს, გარდაქმნების პროცესში მონაწილე, საზოგადოებრივ პროგრესზე გავლენის მქონე აქტიური სუბიექტები (სახელმწიფო - პოლიტიკური პარტიები - პროფკავშირები - ბიზნესი - არასამთავრობო ორგანიზაციები - მეცნიერება - საერთაშორისო ეკონომიკური და ფინანსური სტრუქტურები - ეკლესია) ცალ-ცალკე, ერთმანეთისაგან შეუთანხმებლად მოქმედებენ და ხშირად ერთმანეთს უპირისპირდებიან. ისევე, როგორც ურთიერთობათა გარკვევის დროს ხდება, მოქმედებს პრინციპი „ყველა ერთის წინააღმდეგ“. სწორედ ის ერთი, უმეტეს წილად, ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესებია. ეს იმიტომ ხდება, რომ მათი საქმიანობის კოორდინაცია და საქვეყნო მიზნებისათვის კონსოლიდაცია, უკანასკნელი 30 წლის განმავლობაში, ვერ მოხერხდა. სწორედ ეს არის განვლილ პერიოდში ქვეყნის არასტაბილური, უფრო ზუსტად, პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური, ზნეობრივი და ორგანიზაციულ-მმართველობითი კრიზისების წარმოქმნის, გახანგრძლივებისა და გაღრმავების ხელშემწყობი გარემოს შექმნის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი.

აღნიშნულ გარემოებაში სახელმწიფო, როგორც სისტემაშემქმნელი, პოლიტიკური სუბიექტისა და მესაკუთრის როლს, აგრეთვე პარტნიორობის საფუძველზე კოორდინაციის ფუნქციას უნდა ასრულებდეს (კორონავირუსმა ამის აუცილებლობაში კიდევ ერთხელ დაგვარწმუნა). სამწუხაროდ, განვითარების ასეთი პრინციპი იგნორირებული აღმოჩნდა, შექმნილ ქაოსში კი საზოგადოება კრიმინალურ ცნობიერებას ეზიარა. უნდა გვახსოვდეს, თუ როგორ მოიხრჩვეს სახელმწიფოს დანაწევრებული ფუნქციები კრიმინალური ცნობიერების საფუძველზე სპონტანურად აღმოცენებულმა ჯგუფებმა, რომლებიც ოლიგარქიის ტრადიციული პრინციპებით შეერწყნენ სახელისუფლებო ინსტიტუტებს და საზოგადოებრივ გარდაქმნებს საკუთარი შეხედულებებით წარმართავდნენ. ეკონომიკური ცხოვრება აღმოჩნდა ბაზრის კრიმინალურ-მაფიოზური რეგულირების სტადიაში, რამაც ეროვნული სიმდიდრის დატაცების ხელსაყრელი გარემო შექმნა. ამას დაემატა ის, რომ „ახალი აზროვნებით“ მოსულმა უმრავლესობამ პირად კეთილდღეობას მორგებული ამოცანა შეასრულა და სოციალისტურად აღიარებული ეროვნული ეკონომიკა პირწმინდად დაანგრია. ასეთ შედეგებში განმსაზღვრელი როლი შეასრულა სახელმწიფოს მართვაში პირდაპირ ქუჩიდან მოსულთა არაკომპეტენტურობამ. სამწუხაროდ, ეს პროცესი ჯერაც არ დასრულებულა და სახეშეცვლილი ფორმით ახლაც გრძელდება.

მოკლედ თუ ვიტყვით, გარდაქმნების პერიოდში დაშვებული შეცდომებიდან უმთავრესი (განმსაზღვრელი) იყო ტრანსფორმაციულ პროცესებში სახელმწიფოს, როგორც პოლიტიკური სუბიექტის და მესაკუთრის (ამ თავისებურებას ანგარიშს არ უწევს) ობიექტური როლის უგულებელყოფა. სახელმწიფოს მართვა მწირი ცოდნისა და ღარიბი მსოფმხედველობითი (ეროვნული) პოზიციების მქონე შემთხვევითი ადამიანების გატაცებათა და ილუზიების რეალიზაციის ასპარეზიც გახდა. ამრიგად, ეკონომიკის ტრანსფორმაციის პროცესმა, როგორც ბუნებრივად ობიექტურმა მოვლენამ, მთლიანობაში სისტემის ფორმა და შინაარსი ვერ შეინარჩუნა და ახალ თვისებრიობაში გადასვლის ობიექტური პრო-

ცესი დამანგრეველ ფაქტორად გადაქცია. ინერცია საკუთარ ხელნერას დიდხანს ინარჩუნებს. ასეთია მწარე რეალობა. ახალი გამოწვევების პირისპირ ვდგავართ. ერთად-ერთი გზა გვაქვს - ნებისმიერი გამოწვევა უნდა მივიღოთ და ორგანიზებულად უნდა ვიმოქმედოთ.

იური პაპასქუა: ორგანიზებულად მოქმედებაში რას გულისხმობთ?

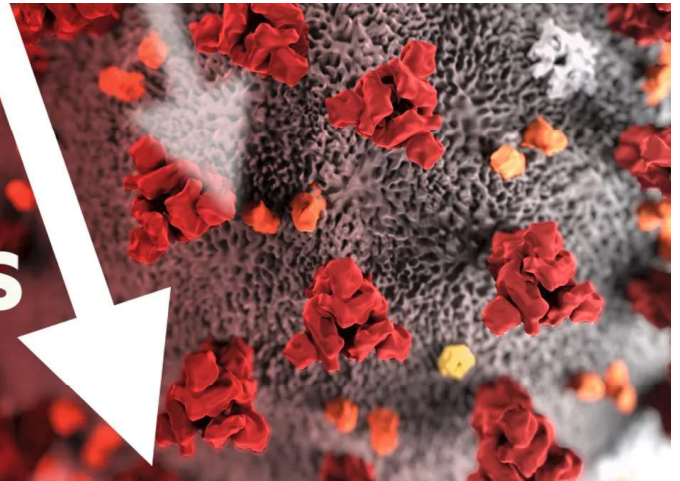
ნოდარ ჭითანავა: ცხადია, სამოქმედო გეგმის მუხლობრივ დეტალებზე აქ ვერ ვიმსჯელებთ. მაგრამ განსახორციელებელ ღონისძიებათა კომპლექსის რამდენიმე ძირითად მიმართულებას შევხებით:

პირველი. არსებული მდგომარეობის გათვალისწინებით რეალურად უნდა განისაზღვროს კრიზისიდან გამოსვლის მთავარი მიმართულებები, ეტაპები, ტემპები, ტაქტიკურად სწორად უნდა დავსვათ ამოცანა. აუცილებელია ოპერატიული პროგრამა-გეგმის შემუშავება. ქვეყნის ტერიტორიაზე განლაგებულ ყველა სამეურნეო სუბიექტს, დაწესებულებას, ორგანიზაციას (საკუთრების ფორმის მიუხედავად), სამინისტროს, მხარეს უნდა ჰქონდეს ეკონომიკური ზრდის საკუთარი პროგრამა-გეგმა, რომელიც წინასწარ იქნება შეჯერებული რესურსულ, სანარმოო-შრომით პოტენციალთან და შესაბამისად უნდა ჩამოყალიბდეს მექანიზმი დასახული მიზნების შესრულების კონტროლისათვის.

მეორე. ადგილებიდან მიღებული პროგრამა-გეგმის საფუძველზე, საგარეო ურთიერთობებთან დაკავშირებული რესურსების მოზიდვის გათვალისწინებით შესდგეს საერთო პროგრამა, რომელშიც კონკრეტული პერიოდების მიხედვით განისაზღვროს ეკონომიკური ზრდის, სამუშაო ადგილების შენარჩუნების, ახლის შექმნის და სხვა ღონისძიებები. პროგრამა უნდა დაამტკიცოს მთავრობამ. ამ პროგრამის განხორციელების ერთ-ერთ დიდ რეზერვად უნდა მივიჩნიოთ ქვეყანაში შემოსული და ადგილზე არსებული ფინანსური რესურსების კონცენტრაცია (ანტიკრიზისული ფონდი) და აკუმულირებული სახსრების მიზნობრივად გამოყენება.

მესამე. არ დავუშვათ უხეში შეცდომები ეკონომიკის განვითარებაში, ოპერატიულ პროგრამა-გეგმის რეალიზაციასთან ერთად, აუცილებელია პოლიტიკოსების,

CORONAVIRUS: TACKLING THE ECONOMIC CRISIS

თეორეტიკოსებისა და პრაქტიკოსების ერთობლივი ძალისხმევა **წარმართოს მომავალში ეკონომიკის განვითარების სტრატეგიისა და ტაქტიკის შემუშავებისათვის**. ამ მიზნით დეპუტატების, აღმასრულებელი ხელისუფლების წარმომადგენლების, მეცნიერების, პრაქტიკოსების მონაწილეობით ჩამოყალიბდეს სპეციალური ჯგუფები, რომელიც უახლოეს 2-3 თვეში მოამზადებენ ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიის პროექტს და შესაბამისი პროცედურების გავლით დაამტკიცოს პარლამენტმა. მიღებული დოკუმენტით (პირობითად შეიძლება ვუწოდოთ მას „საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების ღონისძიებათა შესახებ - გარღვევის სტრატეგია 2021-2025 წლებისათვის“) განსაზღვრული ამოცანების განხორციელებაში აქტიურად უნდა ჩაერთონ პოლიტიკური პარტიები, არასამთავრობო სტრუქტურები, სამეცნიერო ორგანიზაციები, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები (ასევე გათვალისწინებულია საერთაშორისო ორგანიზაციების მონაწილეობა). აღნიშნული დოკუმენტი ფაქტობრივად უნდა იყოს „გარღვევის სტრატეგია“.

ასეთი პოზიცია შეიძლება მავანმა ეკონომიკაში უხეშ ჩარევად და დემოკრატიულ ფასეულობათა იგნორირების მცდელობად მიიჩნიოს. მოვალენი ვართ ქვეყნის განვითარების დღევანდელი ეტაპის სერიოზულობა, არანინასწარ აკვიატებული აზრებით, არამედ გონებით, ზნეობით, ქვეყნის მომავლის ინტერესებით განვსაზღვროთ.

„ცოდნის ჩარხზე გაღესილი ჭკუით“ მოქმედება გვმართებს!

მეოთხე. ქვეყნის კრიზისიდან გამოსვლას, საჭირო სტაბილიზაციის უზრუნველყოფას, მხოლოდ ორგანიზაციულ-სამეურნეო ღონისძიებებით (რაოდენ მობილურიც არ უნდა იყოს მათი მექანიზმი) ვერ მივალნევთ. საჭიროა შესაბამისი პოლიტიკურ-სამართლებრივი უზრუნველყოფა. უმთავრესია, სახელმწიფომ (მთავრობამ) ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესებით, თამამად და დროულად იმოქმედოს. არ უნდა გამოვრიცხოთ კრიზისის დაძლევისათვის გამოვიყენოთ დროებითი ფუნქციების შესრულებისთვის შესაბამისი სტრუქტურებიც. კარგ შედეგს იძლევა კონკრეტული მიმართულებით

ბებით პასუხისმგებელ პირებზე ფუნქციების მინიჭების პრაქტიკა. **ოპერატიული და სტრატეგიული პროგრამების განხორციელებაში აქტიურად უნდა იყონ ჩართული ყველა, ვისაც შესაბამისი უნარი აქვს. ახლა არ არის ძალების დაქსაქსვის დრო. ეროვნული ენერჯის კონცენტრაციის შესაძლებლობა მაქსიმალურად და სწორად უნდა გამოვიყენოთ.** როგორც ინფექციებთან, ასევე ეკონომიკურ კრიზისებთან ბრძოლის ღონისძიებებში უნდა აისახოს არაკონტროლირებად ტერიტორიაზე მცხოვრებთა ინტერესები. მიზანშეწონილად მიმაჩნია განვიხილოთ ინგირი-გალის მონაკვეთზე (სივრცეში) განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის (ქართულ-აფხაზური ადმინისტრაციით) ფორმირების საკითხი. მისი სწორად გამოყენებით ბევრი სასიკეთო საქმის გადაწყვეტა შეიძლება.

მეხუთე. კრიზისულ მოვლენებთან ბრძოლაში უდავოდ თავს იჩენს მეცნიერების მიმართ თავის დროზე სახელმწიფოს მიერ დაშვებული შეცდომების შედეგები. დღეს ქვეყანაში არც ერთი სამეცნიერო, ასევე სახელმწიფო სტრუქტურა სრულყოფილად არ მუშაობს პროგნოზირებისა და სტრატეგიული განვითარების პრობლემებზე. ეს პირველ რიგში სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაზე აისახა. განვითარების ე.წ. სტრატეგიები, რომლებიც საერთაშორისო ორგანიზაციების დახმარებით იქმნება, მდგომარეობის თვისებრივად შეცვლას ვერ უზრუნველყოფს. დროს უაზრო დისკუსიებში ვკარგავთ.

უნდა შეიქმნას ანალიტიკური ცენტრი, რომელიც უზრუნველყოფს ქვეყნის განვითარების კომპლექსურ ანალიზს, მოამზადებს შესაბამის პროგნოზებს, რეკომენდაციებს და შესთავაზებს ხელისუფლებას. ასეთი ცენტრი დღევანდელ პირობებში პრემიერ-მინისტრთან უნდა ფუნქციონირებდეს.

ილუზიებიდან უნდა გამოვიდეთ. თავს მომავლის წარმატებული პეიზაჟებით ნუ ვინუგუგებთ. ეს წარსულის მწარე გამოცდილებიდან მუდამ უნდა გვახსოვდეს. საზოგადოება ბევრჯერ მოტყუვდა. პასუხისმგებლობა არავის დაკისრებია.

ვაშინერს, ბატონებო, მომავალშიც პოლიტიკურ ამბიციებსა და უზნეობაზე დამყარებულ დილეთანტიზმს ქვეყნის მართვა ვანდოთ.

ეროვნული ეკონომიკის სისტემური განვითარების უპირობო პრიორიტეტი - მინა და სხვა ბუნებრივი რესურსები

იური პაპასქუა: ახალმა კორონავირუსმა ორი უმთავრესი გლობალური ამოცანა გამოკვეთა: ადამიანის ჯანმრთელობის უზრუნველყოფა და გაჩერებული ეკონომიკის ამოქმედება. სახეზეა საიმედო ნიშნები, რომ საქართველოს ხელისუფლებას ეს ორი უმთავრესი გამოწვევა გაცნობიერებული აქვს. გასაგებია, რომ პანდემიის შემდგომი პერიოდი არანაკლებ რთული იქნება, მით უფრო, ანტიკრიზისული გეგმა ჯერ არ არსებობს და მისი კონტურები მხოლოდ ახლა იკვრება.

თქვენ სავსებით სწორად თქვით, რომ „დღეს პოლიტიკურ სიმნიშვნელოვან გამოცდას აბარებს ნაციონალური სახელმწიფო, ეფექტიანობაზე - ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა, სამოქალაქო თვითშეგნებაზე - საზოგადოება“. დიახ, სახელმწიფო, სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა და საზოგადოება განსაცდელის წინაშე აღმოჩნდა და სხვა აზრი არც უნდა იყოს, რომ აქედან გამოსვლის წარმატების საწინდარი ამ სამი უმთავრესი ინსტიტუტის მაღალი პასუხისმგებლობის, ინტერესების ჰარმონიული თანხვედრის და მიზანმიმართული მოქმედებების უზრუნველყოფაა. ისინი განუყრელადაა ერთმანეთთან დაკავშირებული. მაგრამ მათ შორის, გამაერთიანებელ, საფუძველშემქმნელ ადგილს ეკონომიკური მდგომარეობა იჭერს - ძლიერი ეკონომიკის გარეშე ვერ იქმნება ძლიერი სახელმწიფო ინსტიტუტები; ადამიანებს ვერ უნამლებ და ვერც გამოკვება; სამოქალაქო თვითშეგნება ვერ ჩამოყალიბდება.

თქვენ სახელმწიფოს როლსა და ადგილზე არგუმენტირებული მინიშნებები გააკეთეთ. უკვე მართლაც მომნიშვნელოდ მოსაზრება, რომ „საბაზრო ფუნდამენტალიზმი“ ინვესტ ქაოსს, უთანასწორობის გაძლიერებას, ანგრევს დემოკრატიის ფუნდამენტურ პრინციპებს“.

გამოიკვეთა ძლიერი სახელმწიფო ინსტიტუტებისა და თვითდინებაზე მიშვებული ბაზრის მარეგულირებელ მექანიზმში მართვის სახელმწიფოებრივი აზროვნების ჩართვის აუცილებლობაც. ეს განსაკუთრებით გარდაუვალია ახლა - გადაამწყვეტი მოქმედებების დაწყების პერიოდში.

ვფიქრობ, ხელისუფლებამ სწორად დაინახა ეკონომიკაში იმპორტჩამნაცვლებელი მიმართულებების გააქტიურების საჭიროება. აქ, უწინარესად, მხედველობაშია სასურსათო უსაფრთხოება - კვების ინდუსტრიის, მათ შორის, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების განვითარება, თუმცა სწორედ ამ, განსაკუთრებით კი მინის რესურსების გამოყენების სფეროში გვაქვს მწვავე პრობლემები.

ნოდარ ჭითანავა: დიახ, ეს ასეა. სამწუხაროდ, დამოუკიდებლობის დეკლარირებიდან განვლილ თითქმის 30 წლის განმავლობაში ყველაზე უხეში შეცდომები სწორედ მინის რესურსების გამოყენებაში დავუშვით.

იური პაპასქუა: წინა შეხვედრაზე ხაზგასმით ითქვა, რომ მინა და სხვა ბუნებრივი რესურსები, ფაქტობრივად, მართვის გარეშეა დარჩენილი. დამეთანხმებით, ეს ძალიან მწვავე შეფასებაა. რა უნდა გაკეთდეს, რომ ეს

პრობლემა მოიხსნას, რას გვთავაზობთ?

ნოდარ ჭითანავა: ვადასტურებ, რომ დღეს საქართველოში მრავალ გამოწვევას შორის მინის, როგორც ბუნებრივი რესურსისა და წარმოების ფაქტორის კომპლექსური, რაციონალური გამოყენება უმთავრესი და ეროვნული ეკონომიკის სისტემური განვითარების უპირობო პრიორიტეტია. სწორედ ამიტომ სახელმწიფოს (ხელისუფლებას), უნდა ჰქონდეს მართვის ისეთი სისტემა (მექანიზმი), რომელიც ამ სიმდიდრის ეფექტიანად გამოყენებას უზრუნველყოფს. მხოლოდ ასეთ შემთხვევაში მოხერხდება სასურსათო უსაფრთხოების დაცვის, ეკონომიკის შესაბამისი დარგებისა და ინფრასტრუქტურის განვითარების, შრომითი რესურსების კვლავწარმოების სტაბილურობის, საბოლოოდ, მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლებისათვის მყარი საფუძვლის შექმნა. ეკონომიკის გაჯანსაღების ღონისძიებების მიზანშეწონილობაც ამ ნიშნით უნდა განიჭვრიტოს.

იური პაპასქუა: მაინც, რასთან გვაქვს საქმე, რატომ ვერ მოვახერხებთ დღემდე ქვეყნის მთავარი სიმდიდრე - მინის რესურსები ამ მიზნებისთვის და უფრო ეფექტიანად გამოგვეყენებინა?

ნოდარ ჭითანავა: სამწუხაროდ, პასუხი ერთადერთია: მოქალაქეებმა, საერთოდ, საზოგადოებამ და თავად სახელმწიფომ გამოწვევების ადეკვატურად ვერ გაცნობიერეს მინის რესურსული პოტენციალის როლი და მნიშვნელობა. უნდა შევნიშნოთ, რომ ასეთი სიტუაცია ბევრად განაპირობა ობიექტურმა ფაქტორებმა, თუმცა სუბიექტური მიზეზები ჭარბობდა. უხეში შეცდომები დავუშვით მინის პრივატიზაციის პროცესში; დღემდე ვერ მოგვარდა მინის აღრიცხვა; გავიძახით, მინის ბაზარი უნდა განვითარდესო, მაგრამ მინის ნაკვეთი ბაზრის მოთხოვნისამებრ რეგისტრირებულიც არ აღმოჩნდა; სოფელი დაცარიელდა, 1994-2018 წლებში სოფლის მოსახლეობა 722 ათასი კაცით შემცირდა; მინების დატაცებამ, მსხვილი მასივების წვრილკონტურიან ნაკვეთებად დაქუცმაცებამ, სამეცნიერო და სამრეწველო პოტენციალის, კადრების მომზადების სისტემის მოშლამ, სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის ქვეყნის გარეთ გატანამ (სოფლის მეურნეობის ცოცხალი გამწვევი ძალისა და კავის ამარად დარჩენამ) განაპირობა წარმოების კატასტროფული დაცემა. 2017 წელს ქვეყნის მშპ-ში სოფლის მეურნეობის წილი 1990 წლის შესაბამისი მაჩვენებლის მხოლოდ 42,2%-ს შეადგენდა.

დღესაც არ ვიცი რამდენი გვაქვს მინის ფართობი. მინის ბოლო ბალანსი 2005 წელს შედგა. არ მოგვეპოვება სანდო ინფორმაცია მინის სახელმწიფო ფონდში მიმდინარე ცვლილებების შესახებ. არ ვიცი როგორია სასოფლო-სამეურნეო მინის რესურსული პოტენციალი. რა მდგომარეობაშია ნიადაგის დეგრადაციის, მეორადი დაჭაობების, გაუდაბნოების პროცესები. არ გვაქვს მინის კადასტრიც. არც ის ვიცი, უცხოელებზე რამდენი ათასი ჰექტარი მინის ფართობია გასხვისებული, იჯარით გაცემული მინები როგორ გამოიყენება. ანალოგიური

მდგომარეობაა სხვა რესურსების (ნიაღვრის, ტყის, წყლის, რეკრეაციული რესურსების და სხვ.) მხრივაც.

ამრიგად, ქვეყნის განვითარების ყველა ეტაპზე ეფექტიანი მართვის გარეშე დარჩა მიწა და სხვა ბუნებრივი რესურსები. ეს ხომ ყველაფერი მიწის მართვის ხარვეზებია. მიწის მართვაზე პასუხისმგებელი კი სახელმწიფოა.

შეცდომა იყო 2004 წელს საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით, შესაბამისი არგუმენტაციის გარეშე, 1996 წლიდან შექმნილი მიწის მართვის სახელმწიფო დეპარტამენტის გაუქმება. მისი ძირითადი ფუნქციების იუსტიციის, გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების, სოფლის მეურნეობისა და ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროებზე გადანაწილებისას მთავარი გამორჩათ: **ვინ შეადგენდა მიწის ბალანსს.** ასევე შეცდომა იყო საქართველოს პრეზიდენტის 2010 წლის ბრძანებულებით 1996 წელს შექმნილი მიწის გამოყენებისა და დაცვის სახელმწიფო კომისიის (რომელსაც პრემიერ-მინისტრი ხელმძღვანელობდა) გაუქმებაც. ყოველივე ამან ხელი შეუწყო მიწის მართვის პროცესიდან სახელმწიფოს (მთავრობის) თანდათანობით ჩამოცილებას. აქვე აღვნიშნავ, რომ იმ დროს შექმნილი საჯარო რეესტრი პროგრესული მოვლენა იყო. თუმცა, 2016 წლის დასაწყისში მიწის ნაკვეთების მხოლოდ 25% იყო რეგისტრირებული. ამავე პერიოდიდან იწყება მიწის რეგისტრაციის სახელმწიფო პროექტის განხორციელება.

იური პაპასქუა: 2014 წელს საქართველოში ხომ ჩატარდა მოსახლეობის და სასოფლო-სამეურნეო აღწერა. რატომ არ შეიძლება მათი შედეგებით სარგებლობა, რატომ არ გასწორდა მიწის აღრიცხვასა და რეგისტრაციაში დაშვებული ხარვეზები?

ნოდარ ჭითანავა: დიახ, 2014 წელს ორივე აღწერა ჩატარდა. მასალებს კარგად ვიცნობ. მოსახლეობის რიცხოვნობის შესახებ აღწერით მიღებული ინფორმაცია გამოგნებელი იყო. არანაკლებ დამაფიქრებელი გახლდათ სასოფლო-სამეურნეო აღწერის შედეგები. აღწერამ მოიცვა მხოლოდ შინამეურნეოები და სასოფლო-სამეურნეო სანარმოები (სულ 642,2 ათასი

სუბიექტი) და შეეხო მხოლოდ 842,3 ათას ჰექტარ მიწის ფართობს. აქედან, სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი შეადგენდა 787,7 ათას ჰექტარს. ასევე დაფიქსირდა სახნავი - 377,4 ათასი ჰექტარი, მრავალწლიანი ნარგავები - 109,6 ათასი ჰექტარი, სათიბ-საძოვარი - 300 ათასი ჰექტარი. ეს მაშინ, როცა 2005 წლის ბალანსის მიხედვით სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი შეადგენდა 3026,6 ათას ჰექტარს, მათ შორის, სახნავი - 802,1 ათას ჰექტარს, მრავალწლიანი ნარგავების ფართობი - 264 ათას ჰექტარს, სათიბი - 143,5 ათასს, საძოვარი - 1796,6 ათას ჰექტარს.

ამრიგად, აღწერის გარეშე დარჩა მიწის ფართობების უდიდესი ნაწილი, ამიტომ მისი შედეგების მიხედვით სასოფლო-სამეურნეო მიწის გამოყენების დონის ობიექტურად შეფასება ვერ მოხერხდება.

გვაქვს უფრო საგანგაშო მონაცემებიც. 1990 წელს საქართველოში ნათესმა ფართობმა შეადგინა 701,9 ათასი, 1997 წელს - 577,6 ათასი, 2003 წელს - 561,7 ათასი, 2012 წელს - 259,6 ათასი, 2018 წელს - 207,1 ათასი ჰექტარი. ე.ი. 28 წლის მანძილზე ნათესი ფართობები 494,8 ათასი ჰექტრით, ასევე, მრავალწლიანი ნარგავების ფართობები (1990-2017 წლებში) 202 ათასი ჰექტრით შემცირდა. ბუნებრივია, ასეთმა პროცესმა სასოფლო-სამეურნეო წარმოების მკვეთრი დაცემა განაპირობა. შედეგებს ვიძიებთ. დიდი ხანია ქვეყანა უცხოეთიდან შემოტანილი სასურსათო პროდუქციით იკვებება. საკუთარი ინტენსიური მიწის ფართობები კი დეგრადაციას განიცდის.

მდგომარეობა არასტანდარტულია. ამიტომ, მიწის გონივრულად გამოყენებისათვის საგანგებო ზომების მიღებაა საჭირო.

იური პაპასქუა: საგანგებო ზომებში რას გულისხმობთ, რა გაქვთ მხედველობაში?

ნოდარ ჭითანავა: უნდა გავაცნობიეროთ, რომ ეროვნული ეკონომიკის, მათ შორის, სოფლის მეურნეობის სისტემური კრიზისიდან გამოყვანას მობილიზაციურ მოდელზე დაფუძნებული სახელმწიფო პოლიტიკა სჭირდება. ამ მხრივ გარკვეულ გამოცდილებას კორონავირუსთან ბრძოლის მეთოდების გამოყენებითაც ვიძი-

ნთ. სწორედ ანალოგიური მიდგომებია საჭირო, - რა თქმა უნდა, ეკონომიკის, როგორც ცოცხალი ორგანიზმის, თავისებურებების გათვალისწინებით. **მობილიზაციური მოდელი გულისხმობს ეკონომიკაში ეფექტიანი საბაზრო სისტემის ფორმირებისა და ფუნქციონირებისთვის გარე და შიდა რესურსების კონცენტრირებულად გამოყენების მიზანმიმართული საქმიანობის გარემოს შექმნას.**

2021-2025 წლების პერიოდისთვის შემუშავებულ ღონისძიებათა სისტემაში (მისი შემუშავების აუცილებლობაზე უკვე ვისაუბრეთ) საჭიროა მინის რესურსებს, საერთოდ, სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარებას, სასურსათო უსაფრთხოებას შესაბამისი ადგილი დაეთმოს. ვიმეორებ: **გარღვევის სტრატეგიაა** საჭირო. პროფესიონალებმა იციან რა, რა დროს და როგორ უნდა გაკეთდეს. პროგრესული მეცნიერული აზრის დეფიციტი ქვეყანაში არ არის. მაგრამ არის იმის **საშიშროება, რომ ქვეყნის განვითარების მაღალი ტემპები და ეროვნული ეკონომიკის რესურსული პოტენციალის სწორად გამოყენება მავანთა ინტერესებმა კვლავაც არ დაბლოკოს. ჩვენ ბევრი მწარე მაგალითი გვახსოვს, როცა უცოდინარობა და ანგარებასთან შერწყმული უბასუხისმგებლობა განსაზღვრავდა ქვეყნის განვითარების სტრატეგიულ მიმართულებებს.**

სახიფათო განზრახვებს შეიცავს ამასწინათ გავრცელებული ინიციატივა (თუ რეკომენდაცია), რომ **დღევანდელ ექსტრემალურ პირობებში სახელმწიფოს ბალანსზე აღრიცხული მინის ფართობი სასწრაფოდ აუქციონზე გაიტანონ ან იჯარით უნდა გაიცეს. ამის გაკეთება არ შეიძლება.**

იური პაპასქუა: დიახ, გეთანხმებით, ეს საშიშა და მწარე გამოცდილებასთან გვაბრუნებს. სწორედ ამიტომ უნდა გკითხოთ: კონკრეტულად, რა უნდა გაკეთდეს მინის რესურსების სწორად აღრიცხვის, რეგისტრაციის, ნაყოფიერების ამაღლებისა და დაცვისთვის?

ნოდარ ჭითანავა: საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ი. ჟორდანიას სახ. სანარმოო ძალებისა და ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელ სამეცნიერო ცენტრში, სადაც მინის და სხვა ბუნებრივი რესურსების კვლევები ხორციელდება, სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიასთან თანამშრომლობით გამოკვლეულია 1990 წლიდან საქართველოს მინის სახე-

ლმწიფო ფონდის სტრუქტურული ცვლილებები, მინის პრივატიზაციის სოციალურ-ეკონომიკურ შედეგები, მინის რეფორმის პოლიტიკური, თეორიულ-მეთოდოლოგიური, ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ასპექტები, ტრანსფორმაციული პროცესებით გამოკვეთილი თავისებურებები, ძირითადი ტენდენციები. შესწავლილია უცხოეთის ქვეყნების გამოცდილება. ანალიზის შედეგად ჩამოყალიბებული დასკვნებიდან (რეკომენდაციებიდან) რამდენიმეს მივაქცევ დაინტერესებულ პირთა ყურადღებას:

პირველი. ღონისძიებების თანმიმდევრული განხორციელებისთვის, ამოცანები ორ ნაწილად უნდა დაიყოს: **ოპერატიულად** - რომლის მიხედვითაც მიმდინარე ნელსვე ავითვისოთ მინის ფართობები იმ მოცულობით, რომელიც 2005 წლის ბალანსით გვექონდა და **პერსპექტიულად** - მოვემზადოთ სახელმწიფო მინის ფონდის ინვენტარიზაციის ჩატარებისათვის. მის გარეშე მინის ფონდის ობიექტური სურათი არ გვექნება. მეეჭვება, რომ ამ ამოცანას თავი გაართვას გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სისტემაში შექმნილმა საჯარო სამართლის იურიდიულმა პირმა - მინის მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნულმა სააგენტომ.

მინის რესურსული პოტენციალის რაციონალურად გამოყენების მნიშვნელობის გათვალისწინებით უფრო მიზანშეწონილია სააგენტოს სტატუსის ამაღლება და მისი საგანგებო უფლებამოსილებით აღჭურვა - **მოქმედების მასშტაბის გაფართოება, მასზე მთლიანად სახელმწიფო მინის ფონდის (საკუთრების ფორმების მიუხედავად) რაციონალურად გამოყენებაზე პასუხისმგებლობის დაკისრება. ასეთი რთული ამოცანის გადაწყვეტა მართვის უმაღლეს დონეზე მოითხოვს კოორდინაციის გაძლიერებას. ჩემი აზრით, ზემოთ აღნიშნული სამსახური უშუალოდ უნდა დაექვემდებაროს პრემიერ-მინისტრს.** იგულისხმება, რომ ცალკეულ სამინისტროებში მინის მართვასთან დაკავშირებული ფუნქციები კვლავაც დარჩება. მაგალითად, მინის რეგისტრაციის ფუნქციებს შეასრულებს იუსტიციის სამინისტრო, მინის პრივატიზაციის ფუნქციას - ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, მინის ეკონომიკური შეფასებისა და დაბეგვრის ფუნ-

ქციას - ფინანსთა სამინისტრო, სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების რაციონალურად გამოყენების ფუნქციას - გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო.

აღნიშნული სააგენტოს სტრუქტურაში უნდა იყოს შესაბამისი საპროექტო ორგანიზაციებიც (კერძო სექტორის მონაწილეობით). სააგენტოს რეგიონებში უნდა ჰქონდეს მართვის შესაბამისი სტრუქტურები.

მიწის ფართობების ინვენტარიზაცია უნდა წარიმართოს წინასწარ შედგენილი პროექტების შესაბამისად. პირველ რიგში აუცილებელია სახელმწიფოს ბალანსზე არსებული ფართობების დაზუსტება. სტრატეგიულ ამოცანად უნდა ჩაითვალოს სახნავი მიწის პერსპექტიული ფართობების დადგენა.

გასათვალისწინებელია მრავალწლიანი ნარგავების არა მხოლოდ მასივებად, არამედ ადგილზე არსებულ პირობებზე მორგებით ერთეული ნარგავების სახით (ტერასები) გაშენება, საძოვრების (სათიბების) კატეგორიებად დაყოფა, გადასარეკი ტრასების მონესრიგება, მიწის სახელმწიფო მარაგების შექმნა და სხვ. მიწის ნაკვეთების ინვენტარიზაციამ ხელი უნდა შეუწყოს მიწის კონსოლიდაციის წინაპირობების შექმნას (განმსაზღვრელი მნიშვნელობა აქვს კოოპერაციის შესაბამისი ფორმების გამოყენებას). ინვენტარიზაციის საფუძველზე თითოეული მუნიციპალიტეტის მიხედვით უნდა შეიქმნას მიწის შესახებ ინფორმაციული ბაზა, რომელიც საფუძველად დაედება მუნიციპალიტეტის (როგორც ტერიტორიის) სოციალურ-ეკონომიკური, ეკოლოგიური განვითარების გრძელვადიანი (5-7 წლიანი) პროგრამების შედგენას (მხედველობაში მაქვს ის, რომ მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის კომპლექსური განვითარება ადგილობრივი მმართველობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფუნქციად უნდა იქნას მიჩნეული.

მეორე. იმის გათვალისწინებით, რომ წვრილი ოჯახური მეურნეობები წარმოადგენენ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების უმთავრეს ფორმას (98%), მათი კოოპერატივებში ინტეგრირება უნდა მივიჩნიოთ წარმოების ინტენსიფიკაციის სტრატეგიულ მიმართულებად. თითოეულ მუნიციპალიტეტში წარმოების სპეციალიზაციის ჩამოყალიბებული სქემის მიხედვით უნდა განისაზღვროს კოოპერაციის ფორმების (მიწის ფართობების დამუშავება, ნედლეულის გადამამუშავება, რეალიზაცია, შენახვა და სხვ.) გამოყენება. მიზანშეწონილია სამეცნიერო გაერთიანებებთან (მაგალითად, ლომთაგორის ტიპის მეურნეობები), ასევე ქვეყანაში არსებულ მსხვილ საწარმოებთან (ნისქვილების, ელევატორების, სამაცივრო მეურნეობების, გადამამუშავებელი საწარმოების და სხვ.) საოჯახო მეურნეობების და სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების ინტეგრირება (ადგილზე არსებული პირობების შესაბამისად).

დადებითი შედეგების მოტანა შეუძლია რეგიონთაშორისი კოოპერაციის - განსაკუთრებით მთისა და ბარის ბუნებრივ-საწარმოო პირობების შესაბამისი (მაგალითად, ზაფხულისა და ზამთრის საძოვრების ერთობლივად დატვირთვა, სამკურნალო მცენარეების გადამამუშავება, რეკრეაციული რესურსების ათვისება და

სხვ.) ფორმების მიზნობრივად (დიფერენცირებულად) დამკვიდრებას.

თანამედროვე პირობებში, როცა ეკონომიკაში რეალურად ყალიბდება პლურალიზმი, კოოპერაციის (ინტეგრაციის) რთული პროცესების რეგულირება შესაბამისი პირობების მომზადებასთან ერთად საჭიროებს დროსა და სივრცეში სახელმწიფოს აქტიურ მხარდაჭერას. კონკრეტულ სიტუაციაში არ უნდა გამოვრიცხოთ სახელმწიფო ჰოლდინგების (კორპორაციების) გამოყენება დაუმუშავებელი მიწის მასივების ათვისებაში.

მესამე. ახლა მაინც უნდა გავაცნობიეროთ, რომ თანამედროვე ცხოვრებაში სახელმწიფო დაგეგმვისა და საბაზრო მექანიზმების თანაარსებობა აუცილებელია! ისინი ანტიპოდები არ არიან, არამედ ერთმანეთს ავსებენ. საქართველოს მაგალითზეც დავრწმუნდით, რომ სოციალურ-ეკონომიკური ეფექტიანობის დონე მათი ურთიერთგანპირობებულობის ხარისხით განისაზღვრება. გეგმაზომიერი განვითარება (პროგნოზირება, პროგრამირება, კოორდინაცია) კაცობრიობის განვითარების ფუნდამენტურ მიღწევად არის აღიარებული. პრობლემების პროგრამებით გადანყვეტის მეთოდი დღეს ყველაზე რაციონალური მეთოდია. კორონავირუსთან ბრძოლის პირველი გამოცდილება ცამას გვიჩვენებს.

იური პაპასქუა: რა უპირატესობა აქვს პროგრამულ მიდგომას?

ნოდარ ჭითანავა: უპირატესობა დიდია. პროგრამულ მიდგომებში აისახება ლოგიკური კავშირი დასახულ მიზნებს, მისი მიღწევის რესურსულ და პოლიტიკურ-ორგანიზაციულ ფაქტორებს შორის (პოლიტიკური მიზნის ეკონომიკური და ორგანიზაციული უზრუნველყოფა). რეალურად განისაზღვრება ადგილობრივი, ბუნებრივი და საწარმოო პირობების, ფაქტორების, ხარვეზების კომპლექსურად ამოქმედების გზები და საშუალებები, რაც მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს რესურსული პოტენციალის მიზნობრივ კონცენტრაციას. სწორედ ასეთ მიდგომას უნდა დაეფუძნოს ზემოთ ნახსენები ქვეყნის განვითარების მობილიზაციური მოდელი.

ამრიგად, პროგრამა, როცა იგი თანამედროვე მეცნიერულ მეთოდებს ეფუძნება, სამ მთავარ კითხვაზე მოგვცემს პასუხს: განვითარების რომელ საფეხურზე ვართ (რეალობის ობიექტური შეფასება), საით უნდა წავიდეთ (სტრატეგიული მიზანი), როგორ, რომელი რესურსებით და პერიოდულობით ვფიქრობთ დასახული მიზნის მიღწევას.

გავიმეორებ მრავალგზის ნათქვამს - თითქმის 30 წელი ეროვნული ეკონომიკა „ვითარდებოდა“ არა მეცნიერულად გააზრებული სტრატეგიის მიხედვით, არამედ საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფების (თანაც სწრაფი მონაცვლეობით) ინტერესების დაცვის უზრუნველყოფის ნიშნით.

რთული პროცესების პროგრამული მართვა, როგორც სტრატეგიული განვითარების წინააღმდეგობრივი პროცესების რეგულირების ყველაზე საიმედო ფორმა - ამიერიდან მაინც ქვეყნის ინტერესებისათვის უნდა გამოვიყენოთ.

ეპიდემიასთან ბრძოლის ორგანიზაციაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა ინფორმაციამ. ასეა ეკონომიკაშიც. სახელმწიფომ (ბიზნესმა) უნდა იცოდეს სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის „ანატომია“, რათა დროის მოთხოვნების შესაბამისად, პროგნოზირება და მოსალოდნელი საფრთხეების პრევენცია შეძლოს. ამისათვის საჭიროა სტატისტიკურ მაჩვენებელთა ისეთი სისტემა, რომელიც მიმდინარე რთული პროცესების სისტემური ანალიზისა და შეფასების საშუალებას იძლევა. აქედან გამომდინარე, დახვეწას მოითხოვს ქვეყანაში ინფორმაციული უზრუნველყოფის სისტემა.

მოდით, დავუბრუნდეთ წინა კითხვას, მიყვებით მინის აღრიცხვისა და გამოყენების ორგანიზაციული ღონისძიებების ჩამონათვალს.

მეოთხე. ქვეყნის ეკონომიკისა და სოციალური სფეროს განვითარებაში პროგნოზირების და სტრატეგიული დაგეგმვის როლის გაძლიერებისა და ბუნებრივი რესურსების (პირველ რიგში მინის) გამოყენების ეფექტიანობის ამაღლების მიზნით, მიზანშეწონილია ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს ორგანიზაციულ სისტემაში შეიქმნას პროგნოზირებისა და სტრატეგიული დაგეგმვის დეპარტამენტი (სააგენტო). ამ სტრუქტურამ უნდა განსაზღვროს არსებული რესურსების გამოყენების ოპტიმალური მიმართულებები, განვითარების ინდიკატორები და კოორდინაცია გაუწიოს ამ სფეროში სახელმწიფო, სამეცნიერო და არასამთავრობო ორგანიზაციების საქმიანობას, შეიმუშაოს პროგნოზები და ა.შ.

მეხუთე. ქვეყნის სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ამჟამინდელი დონის (სუსტი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, მოძველებული ტექნოლოგიები, კვალიფიციური კადრების დეფიციტი და სხვ.) გათვალისწინებით, მიზანშეწონილია სპეციალიზებული საადგილმამულო ბანკის ან სხვა ორგანიზაციული ფორმის - მსოფლიოში ცნობილი სპეციალიზებული კოოპერატიული აგროსაკრედიტო სისტემის ანალოგების შექმნა. ასეთმა მრავალფუნქციურმა სისტემამ ხელი უნდა შეუწყოს მინის რაციონალური გამოყენების ხელსაყრელი გარემოს შექმნას.

მეექვსე. მინის ფართობების დეგრადაციის შესაჩერებლად (შესაბამისი ღონისძიებები 1990 წლიდან არ ტარდება), მიზანშეწონილია შედგეს მინის დეგრადაციის (ეროზიის, მეორადი დაჭაობების, გაუდაბნობის, დაბინძურების და სხვ.) საწინააღმდეგო ღონისძიებათა (ორგანიზაციულ-სამეურნეო, აგროტექნიკური, სატყეო, მელიორაციული, ჰიდროტექნიკური და ა.შ.) გენერალური სქემა 2030 წლამდე პერიოდისათვის.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ სოფლის მეურნეობაში მინერალური და ორგანული სასუქების გამოყენების დონე უკიდურესად დაბალია. 90-იანი წლებიდან მოიშალა მინერალური და ორგანული სასუქების გამოყენების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, სამეცნიერო მომსახურება, კადრების მომზადების სისტემა, სტიქიურად ხდება იმპორტით მინერალური სასუქების შემოტანა და ადგილზე გამოყენება. სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებების გაუაზრებელი გარდაქმნებით სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სამეცნიერო მომსახურება ფაქტობრივად შეწყდა. უნდა შემუშავდეს „ნიადაგის ნაყოფიერების ამაღლების პროგრამა“, რომელშიც განისაზღვრება ორგანულ სასოფლო-სამეურნეო წარმოებასთან დაკავშირებული პრობლემების გადაწყვეტა.

მეშვიდე. ქვეყანის ეკონომიკის (სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებული დარგების) კვალიფიციური კადრებით უზრუნველყოფის მიზნით, შეიქმნას სამთავრობო (მუდმივმოქმედი) კომისია (საბჭო), რომელიც განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს, მეცნიერებათა ეროვნული და სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიების, სამინისტროების, არასამთავრობო ორგანიზაციების მონაწილეობით მოამზადებს ინოვაციურ განათლებაზე გადასვლის გრძელვადიან (10-15 წელი) პროგრამას.

მანამდე კი ოპერატიულად გადასაწყვეტ (წელსვე განსახორციელებელ) ღონისძიებებზე მივმართოთ საერთო ძალისხმევა და ჩვენზე დამოკიდებული ყველაფერი გავაკეთოთ არსებული რესურსების მაქსიმალურად გამოყენებისთვის.

გვჭირდება ბარდვევის სტრატეგია - მოზილიზაციური (ინოვაციური) განვითარება. ყველაფერს კორონა ვირუსს ნუ დავაბრალებთ...

იური პაპასქუა: ახალმა კორონა ვირუსმა ბევრი ნეგატივი ამოატივტივა. ხელისუფლების გაბედული, მიზანმიმართული გადაწყვეტილებებისა და მედიცინის სფეროს მუშაკთა, მართლაც, გმირული თავდადების ფონზე, როგორც მოსალოდნელი იყო, მორღვეული ზურგი, შეზღუდული ბაზისური რესურსები, წინსვლის გაურკვეველი ორიენტირები გამოჩნდა. ტექნიკური, ტექნოლოგიური, კომუნიკაციური თუ ინფრასტრუქტურული განვითარების ფანტასტიკურ გარემოში აღვირანყვეტილ, დაუნდობელი ეპიდემიის ნიაღვარს „სოციალურად პოლარიზებული საზოგადოება და დემორალიზებული ეკონომიკა“ დახვდა.

საზოგადოებაში დიდი იყო მოლოდინი მთავრობის ეკონომიკური ანტიკრიზისული გეგმის მიზნობრივ სოციალურ და ბიზნესის დახმარების ანტიკრიზისულ ღონისძიებებზე, რაც უდავოდ შთამბეჭდავია, თუმცა ეს მხოლოდ „ხარჯვითი“ ინექციებია და ეკონომიკის ეპიდემიამდელი მდგომარეობის შენარჩუნებას გულისხმობს. სხვა მიზანი მას არც ქონია.

ალბათ დამეთანხმებით, რომ მთელი ძალისხმევა ახლა კორონა ვირუსით გამონეული კრიზისის შემდგომი პერიოდის ეკონომიკის განვითარებაზე, გლობალურ გამონევევებთან გამკლავების ეფექტიანი ღონისძიებების დასახვასა და განხორციელების მექანიზმის სრულყოფაზე უნდა იყოს მიმართული. თქვენ როგორ გაქვთ ეს პროცესი წარმოდგენილი?

ნოდარ ჭითანავა: ყველაფერს კორონა ვირუსს ნუ დავაბრალებთ, ეკონომიკური კრიზისის ფესვები უფრო შორიდან მოდის. საქართველოს დამოუკიდებლობის დეკლარირების შემდგომი, თითქმის 30-წლიანი პერიოდის სისტემური ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში მკვეთრი ჩამორჩენაა, - რაც გვქონდა, იმ დონესაც ვერ მივაღწიეთ; ეროვნული სიმდიდრე უმონყალოდ გაიფლანგა; მატერიალური წარმოების ბაზა გაჩანაგდა; დემოგრაფიული მდგომარეობა გაუარესდა; წარმოების ძირითადი ფაქტორები (მინა, შრომა, კაპიტალი, მენარმეობრივი უნარი, ინტე-

გრირებული ცოდნა, ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირება და ა.შ.) არაეფექტიანად გამოიყენება; დენდუსტრიალიზაციის პროცესები სახეზეა; სასურსათო უსაფრთხოება რისკის ქვეშ დადგა; ძირითადად იმპორტირებულ პროდუქციაზე გავხდით დამოკიდებული; მეცნიერების ორგანიზაციული საფუძველი მოშლილია; განათლების სისტემა თანამედროვე მოთხოვნებს ჩამორჩა; სოფელი დაცარიელდა; უმუშევრობა მწვავე პრობლემაა.

ყოველივე ეს ადასტურებს, რომ ტრანსფორმაციული პერიოდის ეკონომიკა, ფართო გაგებით, სისტემურ კრიზისში იყო. ბოლო პერიოდის მოვლენებმა მდგომარეობა უფრო დაამძიმა. ამიტომ აუცილებელია ჩვენი რესურსული პოტენციალის მიზნობრივად გამოყენება და ანტიკრიზისული პოლიტიკის შემუშავება - განხორციელება. გვჭირდება გარღვევის სტრატეგია. ცნება ნუ შეგვაშინებს. იგი გულისხმობს იმას, რომ სტრატეგიული მიზნის მისაღწევად - ეფექტიანი ეკონომიკური სისტემის შესაქმნელად, საჭიროა ქვეყანაში არსებული რესურსების მაქსიმალური კონცენტრაცია და მიზნობრივი პროგრამებით მათი გამოყენება. გარღვევის სტრატეგიაში მიზნის მიღწევის ცენტრალური რგოლი მაღალი ტემპებით ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფაა. სხვანაირად ვერ მოხერხდება მთელი საზოგადოების (და არა მხოლოდ მისი მცირე ნაწილის, როგორც დღესაა) მუდმივად მზარდი მატერიალური და კულტურული მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება.

ქვეყნის განვითარების დღევანდელ, უაღრესად საპასუხისმგებლო ეტაპზე, სახელმწიფო (ხელისუფლება), საზოგადოება არჩევანის წინაშე დადგა: მიზნობრივად, მაქსიმალურად და ეტაპობრივად აამოქმედოს სოციალური და ეკონომიკური განვითარების არსებული შესაძლებლობები (გარღვევის სტრატეგია-მოზილიზაციური მოდელი) და ამით უზრუნველყოს მაღალეფექტიანი საბაზრო ეკონომიკური სისტემის ფორმირება-ფუნქციონირების ხელშემწყობი გარემოს შექმნა ან ე.წ. კლასიკური, ტრადიციული ფორმით (გზით) დაიწყოს ეკონომი-

კის სისტემური კრიზისიდან გამოყვანის ღონისძიებათა განხორციელება. ამ უკანასკნელს ხანგრძლივი დრო სჭირდება და დიდი სოციალური დანაკარგებიც ახლავს. მესამე გზა არ არსებობს.

შექმნილი მდგომარეობიდან ერთადერთი გამოსავალია: სოციალურ-ეკონომიკური პროცესების სახელმწიფოებრივი რეგულირების, როგორც საზოგადოების განვითარების ერთ-ერთი ძირითადი ფაქტორის, სწორად გააზრება და ვითარებაზე მისი ზემოქმედების რეალური მექანიზმების შერჩევა-ამოქმედება. სახელმწიფოს ანტიკრიზისულ პოლიტიკას საფუძვლად უნდა დაედოს ქვეყნის განვითარების პოლიტიკური და ეკონომიკური მიზანშეწონილობა, რომელიც, ერთი მხრივ, ქვეყნის ბუნებრივი, სანარმოო, შრომითი რესურსების, ეკონომიკური პოტენციალის, დემოგრაფიული სტრუქტურის, გეოპოლიტიკური მდგომარეობის, აგრეთვე სხვა ფაქტორების გამოყენების ანალიზით და მეორე მხრივ, საუკეთესო პრაქტიკის, ინტეგრაციული პროცესების, ნაციონალურ სახელმწიფოებსა და საერთაშორისო (ზესახელმწიფოებრივ) ინსტიტუტებს შორის არსებული ურთიერთობების თავისებურებების გათვალისწინებით განისაზღვრება.

კრიზისიდან დაჩქარებით გამოსვლისთვის მიზანშეწონილია შესაბამისი ორგანიზაციულ-ეკონომიკური ინსტრუმენტის გამოყენება. ასეთი შეიძლება იყოს 2021-2025 წლების სოციალურ ეკონომიკური განვითარების პროგრამა (გარღვევის სტრატეგია - მობილიზაციური მოდელი).

იური პაპასქუა: პროგრამები ბევრი დაწერილა და გაცხადებულა... მაინც, რით უნდა იყოს ის ასე მორჩილი?

ნოდარ ჭითანავა: კარგად მესმის თქვენი მინიშნება. ჩვენ ეს გზა გავიარეთ და მწარე გამოცდილება შეგვრჩა. ხაზგასმით ვამბობ, რომ ქვეყანას, გარდაქმნების არც ერთ ეტაპზე, გამოწვევების ადეკვატური ეკონომიკური პოლიტიკა არ ქონია. მხედველობაში მაქვს სახელმწიფო ექსტრემალურ პირობებში ექსკლუზიური ფუნქციებით და არა ვინრო კლანური ინტერესების გავლენით მოქმედი პოლიტიკური სუბიექტი.

პროგრამაში სამ მთავარ კითხვას უნდა გაეცეს პასუხი:

პირველი - განვითარების რომელ სტადიაზეა ქვეყანა? ამ კითხვაზე სწორი პასუხი საჭიროა იმისთვის, რომ გაცხადდეს, როგორია განვითარების სასტარტო ბაზა, საზოგადოების ქცევის მოტივაცია, გლობალურ პროცესებთან ადაპტირების დონე და სხვა გარემოებები, რომლებიც საფუძვლად უნდა დაედოს განვითარების გრძელვადიანი პერსპექტივის პროგნოზირებას;

მეორე - საით უნდა წავიდეთ (სტრატეგიული მიზანი), რომელი მიმართულებით უნდა განვითარდეს ეკონომიკა? ამ შემთხვევაში საკმარისი არ არის მხოლოდ საკუთარი შესაძლებლობების ცოდნა, არამედ აუცილებელია გლობალურ სივრცეებში სხვათა ინტერესების შესწავლა-შეფასება, მათი თანხვედრის თუ დაპირისპირების, მოსალოდნელი გამონვევებისა და მუქარების განჭვრეტა, რათა განვითარების მთავარი მიმართულებები სწორად განისაზღვროს;

მესამე - როგორ, რომელი რესურსებით და რა პერიოდულობით არის გათვალისწინებული დასახული მიზნის მიღწევა? ამისათვის საჭიროა სწორად შეირჩეს ეკონომიკის განვითარების სტრატეგიისა და ამოცანების განხორციელების ადეკვატური ფორმები, მექანიზმები, დაფინანსების წყაროები (საშინაო და საგარეო, გეოეკონომიკური რესურსები, მართველობითი მოდელი და ა.შ.).

იური პაპასქუა: ასეთი პროგრამის შედგენა ხომ არ ეწინააღმდეგება პოლიტიკური და ეკონომიკური დემოკრატიის ფუძემდებლურ პრინციპებს?

ნოდარ ჭითანავა: საზოგადოებამ, სახელმწიფომ ახლა მაინც (მწარე გამოცდილების ფონზე) უნდა გააცნობიეროს, რომ პროგრამული მიდგომები რთული, კრიზისული პროცესების მართვის რეგულირების ოპტიმალური ფორმა და მეთოდია.

დღეს, მსოფლიოს განვითარებულმა ქვეყნებმა სტაბილურ წარმატებებს საბაზრო და სახელმწიფო რეგულირების მექანიზმების შესამართლო, სტრატეგიული დაგეგმვის (მართვის) პრინციპებზე დაფუძნებული, ყოველმხრივ გააზრებული, ეტაპობრივი და თანმიმდევრული მოქმედებებით მიაღწიეს.

პროგრამული მიდგომის უპირატესობა ისაა (აღრუნათქვამს გავიმეორებ), რომ მასში დასახულ მიზანსა და მისი მიღწევის რესურსულ თუ პოლიტიკურ-ორგანიზაციულ ფაქტორებს შორის ლოგიკური კავშირი (პო-

ლიტიკური მიზნის ეკონომიკური და ორგანიზაციული უზრუნველყოფა) აისახება; რეალურად განისაზღვრება ადგილობრივი ბუნებრივ-საწარმოო პირობებისა და ფაქტორების კომპლექსურად ამოქმედების გზები და საშუალებები. პროგრამას ექნება გამჭვირვალობის მაღალი ხარისხი და საზოგადოებისთვის ქვეყნის განვითარების სტრატეგიის (ტაქტიკის) შეფასების საფუძველი გახდება, რაც ბუნებრივია, სახელმწიფოს (ხელისუფლებას) საშუალებას მისცემს, სიტუაციის შესაბამისად, მის განხორციელებაში კორექტივები შეიტანოს, პრაგმატული მოსაზრებით იმოქმედოს.

ტრანსფორმაციული პროცესების გამოცდილებამ გვიჩვენა, რომ გრძელვადიანი პროგრამის შედგენას ხელისუფლების ყველა თაობა (გუნდი) გაურბოდა და კონკრეტულ პასუხისმგებლობას არ იღებდა, საზოგადოება კი ამ მოვლენის (რეალობის) მიმართ მიუტყეველ გულგრილობას იჩენდა. ადრე, წინააღმდეგობრივ, სწრაფად ცვალებად პირობებში, კონცეპტუალურად და მეთოდოლოგიურად გაუაზრებელი პროგრამებით (სტრატეგიით) მკვიდრდებოდა ახალი ტიპის ურთიერთობები, რომელიც უმეტესწილად ეწინააღმდეგებოდა ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ ინტერესებს.

უნდა გავაცნობიეროთ, რომ განვითარებული ქვეყნების მიერ განვლილი გზით (კლასიკური კაპიტალიზმის მოდელით) XXI საუკუნის პირველ ნახევარში (როცა გამოცდილი გვაქვს სხვადასხვა, ყოველთვის გარედან შემოთავაზებული დოქტრინების აკკარგიანობა), საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება, ფაქტობრივად, გამორიცხულია. ეს იმიტომ, რომ ცივილიზებული სახელმწიფოების მიერ გამოყენებული ისტორიული გამოცდილების ფონზე, სულ სხვა იდეები, მიდგომები, ტექნოლოგიები, პრინციპები, თავისებურებანი, ტენდენციები გამოჩნდა.

იური პაპასქუა: როგორი უნდა იყოს პროგრამის ამოსავალი საწყისი, კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური მიდგომები?

ნოდარ ჭითანავა: ეკონომიკური კრიზისის დაძლევა და განვითარებისთვის თავისებრივად ახალ ტრაექტორიაზე გასვლისათვის მყარი მატერიალური და ორგანიზაციუ-

ლი საფუძვლის მომზადება ქართული სახელმწიფოებრიობის შენარჩუნება-განმტკიცების განმსაზღვრელი პირობა-ფაქტორია.

პროგრამის უმთავრესი დანიშნულების - ეკონომიკის მაღალი ტემპებით ზრდის (განვითარების) ამოცანის გადაწყვეტას უნდა დაექვემდებაროს ქვეყნის რესურსული პოტენციალი.

პროგრამაში უნდა აისახოს მშპ რეალური ზრდის შესაძლებლობები, მოსახლეობის შემოსავლების სტრუქტურის ოპტიმიზაციის, შრომითი რესურსების რაციონალურად გამოყენების, რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების, ეკონომიკის დარგობრივი სტრუქტურის ფორმირების, ინვესტიციებისა და საგარეო-ეკონომიკური ფაქტორების მიზნობრივად გამოყენების პოტენციალი.

იური პაპასქუა: ცხადია, ეს მარტივი და მოკლე ვადებში შესასრულებელი სამუშაო სულაც არ არის. თანაც მოითხოვს ორგანიზებულობის მაღალ დონეს.

ნოდარ ჭითანავა: სახელმწიფოს, სამეცნიერო, საგანმანათლებლო და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ფუნქცია სწორედ ეს არის. პროგრამის შედგენაში მონაწილეობა უნდა მიიღოს, საბაზრო სუბიექტებთან ერთად, სახელმწიფო სტრუქტურებმა (სოფელი, მუნიციპალიტეტი, მხარე, ავტონომიური რესპუბლიკა, სამინისტროები (უნყეებები) და სხვა, სამეცნიერო კოლექტივებმა, არასამთავრობო სტრუქტურებმა, საერთაშორისო ეკონომიკურმა და ფინანსურმა ინსტიტუტებმა, დაინტერესებულმა პოლიტიკურმა და საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა. მათი ფართო მონაწილეობა პროგრამას შესძენს საზოგადოების დიდი ნაწილის კოლექტიური შრომით შექმნილი დოკუმენტის, ერთიანი სტრატეგიის სტატუსს, რაც დაპირისპირებული ძალების საზოგადოებრივი კონსენსუსის მნიშვნელოვანი ელემენტია.

პროგრამაში უნდა განისაზღვროს ეკონომიკური ზრდის რეალური რაოდენობრივი პარამეტრები (მოცულობები, ტემპები), მათი მიღწევის ეტაპები, პოლიტიკური და ეკონომიკური, ორგანიზაციული, სამართლებრივი მექანიზმები, რომლებიც უზრუნველყოფს ეკონომიკური ზრდის სტიმულირებას.

ეკონომიკური ზრდის დასახულ მიზანს უნდა მისადაგოს საბაზრო თვითრეგულირებისა და სახელმწიფო რეგულირების მოცემული სიტუაციისათვის მისაღები ფორმები, მეთოდები, რათა მივალნოთ მათ კომპლექსურ, მიზანმიმართულ გამოყენებას. შესაბამისად, უნდა განისაზღვროს სტრატეგიულ მიზანს დაქვემდებარებული ამოცანები: როგორი უნდა იყოს ეკონომიკის ფუნქციონირების საკანონმდებლო ბაზა, ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა, ფასწარმოქმნის მექანიზმი, საბიუჯეტო პოლიტიკა, სახელმწიფო ვალების მომსახურების სისტემა, სახელმწიფო დაკვეთის მექანიზმი, საინვესტიციო პოლიტიკა, პროგნოზირებისა და ქვეყნის სტრატეგიული განვითარების დაგეგმვის მექანიზმი, სახელმწიფო მართვის ორგანიზაციული სტრუქტურა, საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობების რეგულირების მექანიზმი, რეგიონების განვითარების პრინციპები და სხვა.

პროგრამაში დაცული უნდა იყოს ქვეყნის მეგობრობა, მეზობელი და მიკრო დონეზე სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის ერთიან კონცეპტუალურ საფუძველზე განხორციელების პრინციპი. ეს მოთხოვნა კრიზისული მდგომარეობიდან გამოსვლის დაჩქარებისა და სუვერენული სახელმწიფოს როლის მოსალოდნელი ზრდის აუცილებლობიდან გამომდინარეობს. მხედველობაში უნდა მივიღოთ ისიც, რომ მსოფლიოში ნაციონალური სახელმწიფოს ფუნქციები, მომავალში მოსალოდნელი ცვლილებების შესაბამისად ექსკლუზიური ფუნქციებით შეივსება (გეოეკონომიკური სტრატეგიების შემუშავება, საერთაშორისო სტრუქტურებში უფრო აქტიურად ჩართვა, მრავალმხრივი ინტეგრაციული კავშირების გაღრმავება, განვითარების ეროვნული მოდელის ადგილობრივი პირობების შესაბამისად განსაზღვრა, მართვის ტრადიციული ფორმების გათანამედროვეებით დროის გამოწვევებთან ადაპტირების ღონისძიებათა დასახვა-განხორციელება).

გარღვევის სტრატეგია-მობილიზაციურ მოდელში სახელმწიფოს მაკროეკონომიკური პოლიტიკა ახალ ფუნქციებს შეიძენს. მისი მეშვეობით შესაძლებელი გახდება არსებული მატერიალური რესურსების, პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური, ორგანიზაციული, ფსიქოლოგიური ფაქტორების მიზანმიმართული გამოყენება, სხვადასხვა დონეზე მათი გადანაწილება და კოორდინაცია.

ამასთან, მიკროდონეზეც, რომელიც საბაზრო მექანიზმების გავლენის სფეროს განეკუთვნება, რეალურად შეფასდება რამდენად ადეკვატურია მაკროეკონომიკური პოლიტიკა, რამდენად რაციონალურია რეგულირების მექანიზმების თანაარსებობა, რამდენად ყაირათიანად გამოიყენება არსებული პოტენციალი.

ეს გარემოება მიკრო დონეზე ეკონომიკური პროცესების რეგულირებას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს. მიკრო დონეზე სწორად გააზრებული მაკროეკონომიკური პოლიტიკით უნდა მომზადდეს დოვლათის შექმნის ხელსაყრელი სანარმოო და ორგანიზაციული პირობები.

ასეთი მიდგომა განვითარებულ ქვეყნებში სახელმწი-

ფოს შესახებ დღემდე არსებულ სტერეოტიპს ეწინააღმდეგება. მით უმეტეს, იგი, შესაძლოა, ჩვენი საზოგადოებისთვის მიუღებელიც აღმოჩნდეს და მიკრო დონეზე სახელმწიფო ზენოლის ფორმად მიიჩნიონ.

სამწუხაროდ, საქართველოში მიკრო დონე სათანადო ყურადღების გარეშე დარჩა. მინის რესურსების გამოყენების ფაქტობრივი მდგომარეობა, როცა ასეულათასობით ჰექტარი ნაყოფიერი მინა არ მუშავდება, ამის თვალნათელი მაგალითია. მიკროდონეს ფაქტობრივად „ამშვენებს“ ახლად შექმნილი მენტალიტეტის სიმბოლო - საშოვარზე გადახვენილი ოჯახის წევრის სიმწრის ოფლით ნაშოვნი ფულის გაფლანგვას შეჩვეული ფიზიკურ შრომას თაკილობენ და არც არავინ სთხოვს საკუთარ ოჯახში სარჩო რატომ არ შეაქვს. სწორედ ეს არის ჯანსაღი საზოგადოებრივი აზრის მოდუნების, წარსულისადმი ნიჰილიზმის, შრომისადმი ამპარტავნული დამოკიდებულების და ათასი სხვა დაშვებული შეცდომის შედეგად თანდათანობით, ჩვენივე პასიური თუ აქტიური პოზიციით ჩამოყალიბებული რეალობა, რომელშიც სიღარიბე (სიღატაკე) ყველაზე მწვავე სოციალურ პრობლემად ჩამოყალიბდა.

ამ მოვლენასთან ბრძოლის სხვადასხვა დროს გამოყენებული ფორმები (ეკონომიკის სოციალური ორიენტაცია, ერთი მილიონი სამუშაო ადგილის, „საქართველო სიღარიბის გარეშე“ - „სტრატეგიები“, სიღარიბის მაჩვენებლების ხელოვნურად შემცირება და რიტორიკულ ლოზუნგებს ამოფარებული სხვა დაპირებები, საკმარისი არ აღმოჩნდა. ქვეყანაში შეიქმნა საშიში ვაკუუმი - ერთი მხრივ, „ახალი მდიდრები“ (ისინი, სამწუხაროდ, ცოტანი არიან) და მეორე მხრივ, „ახალი ღარიბები“ (სამწუხაროდ, ისინი საზოგადოების დიდი ნაწილია). ეს ორი კატეგორია - „ახალი მდიდრები“ და „ახალი ღარიბები“ აფერხებენ ქვეყნის განვითარებას. ამ დროს კი სამუშალო ფენის ჩამოყალიბება ვერ ხერხდება.

დროა გავიგოთ: სიღარიბის დაძლევის ერთადერთი გზა გვაქვს - შევექმნათ ეფექტიანი ეკონომიკური სისტემა (ჩვენს შემთხვევაში „გარღვევის სტრატეგია-მობილიზაციური მოდელის“ მიზანიც სწორედ ეს არის).

ყოველივე ეს ამტკიცებს იმას, რომ მაკრო, რეგიონულ, მიკრო დონეზე ახალი ორგანიზაციული და ეკონომიკური ურთიერთობების რეგულირება ერთიან კონცეპტუალურ და მეთოდოლოგიურ საფუძველზე უნდა მოხდეს.

პროგრამაში გასათვალისწინებელია ის თავისებურებაც, რომ საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის თანამედროვე ეტაპს განასხვავებს სამეურნეო სუბიექტის საბაზრო პრინციპებზე გადასვლის დრო, როცა ბაზარი მკაცრად მონოპოლიზებულია და იქ ფეხის მოკიდება გაცილებით რთულია, ვიდრე ამას აღწევდნენ მენარმეები კლასიკური კაპიტალიზმის პირობებში. ამ თავისებურებამ ახლებურად დააყენა სამეურნეო სუბიექტების (მიკრო დონეზე) მენარმეობითი, სტრატეგიული და შემოქმედებითი აზროვნების კონცენტრაციის უნარის აუცილებლობა. სწორედ მისი დეფიციტი აფერხებს ჯანსაღი კონკურენტული გარემოს შექმნას, რომლის ჩამოყალიბება სახელმწიფოს ექსკლუზიური ფუნქციაა.

სამწუხაროდ, ის ამ მისიას ვერ ასრულებს.

გარღვევის სტრატეგიაში უნდა აისახოს მატერიალური წარმოების სფეროში მაღალი ტემპებით ეკონომიკური ზრდის (განვითარების) უპირატესობა. ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სტაბილიზაციის ცენტრალური ღირძი მრეწველობაზე გადის. ვხედავთ, რომ დეინფლაციური პოლიტიკის პროცესი, თუ იგი არ შევაჩერეთ, ხელს შეუწყობს დეინფლაციური პოლიტიკის ნაწინააღმდეგობის მომზადებას. დღევანდელი ეტაპის ეს თავისებურება თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის საფუძველზე მრეწველობის, ენერჯეტიკის განვითარებას განსაკუთრებულ აქტიურობას ანიჭებს. სამრეწველო პოტენციალი უნდა დაედოს საფუძვლად ეკონომიკისა და სოციალური სფეროს კომპლექსურ განვითარებას.

ქვეყნის ეკონომიკაში აგრარული მეურნეობა მუდამ იქნება მისი იერსახის სიმბოლო (არა იმდენად ეკონომიკის განვითარებაში მონაწილეობის დონით, არამედ მისი ყველა დარგისაგან გამორჩეული - ექსკლუზიური როლითა და ფუნქციებით). ამიტომ აგრარული მეურნეობის ეფექტიანი განვითარება ქართული სახელმწიფოებრიობის განმტკიცების უპირობო ფაქტორია, მას განსაკუთრებული მიდგომა უნდა. ჩვენ კი ბარბაროსულად ვექცევით. სამრეწველო საფუძველზე ჩამოყალიბებული დარგის მატერიალური და ორგანიზაციული ბაზა მოვშალებთ (გამწვევი ცოცხალი ძალის და კავის ამარად დავტოვებთ). ინტენსიურ მინებს არ ვამუშავებთ. მინა გაველურდა, ძირითადად, უცხოეთიდან შემოტანილი პური ვიკვებებით, ინვენტარიც კი შემოგვაქვს. ეს იმიტომ ხდება, რომ სახელმწიფოც აგრარულ მეურნეობას განიხილავს, როგორც ბიზნესს (მაქსიმალურ მოგებაზე ორიენტირებული). სასოფლო-სამეურნეო წარმოება არაკონკურენტუნარიან ნატურალურ მეურნეობას ეყრდნობა. **კოოპერაცია, როგორც ეკონომიკური პოტენციალის რაციონალურად ამოქმედების საიმედო ფორმა, ნელა ვითარდება.** ამასთან, უნდა გვსმოდეს, რომ აგრარული მეურნეობა არამარტო რთული ბუნებრივ-საწარმოო, არამედ სოციალურ-ეკონომიკური ფენომენიცაა.

მინის და სხვა ბუნებრივი რესურსული პოტენციალის თანამედროვე მეცნიერული მიდგომებით შეფასების საფუძველზე უნდა განისაზღვროს მათი ეკონომიკური ზრდის პროცესში ეტაპობრივად ჩართვის ღონისძიებანი.

ამრიგად, ახალ პირობებში ეროვნული ეკონომიკის დარგობრივი სტრუქტურის ფორმირებაში ამოსავალი უნდა იყოს მატერიალური წარმოების სფერო. აქ შექმნილი დოვლათის ზრდა - განაპირობებს ეკონომიკის სხვა დარგების, განსაკუთრებით, ინფრასტრუქტურის განვითარებას და ეფექტიან ფუნქციონირებას.

ახლებურ გააზრებას მოითხოვს რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პრობლემები.

რეგიონი (ჩვენს შემთხვევაში ავტონომიური რესპუბლიკა და მხარეები) ასრულებს „ხიდის“ ფუნქციას, თანაც ორმხრივი მოძრაობის პრინციპით - ზევიდან ქვემოთ და, პირიქით. ამასთან რეგიონი თავადაც კომპლექსია, ქვეყნის ტერიტორიის კონკრეტულ ნაწილში განვითარების ბუნებრივი, სოციალურ-ეკონომიკური,

კულტურული და სხვა პირობების ერთიანობაა, რომელიც არსებითად ადგილობრივ გარემო ფაქტორების გავლენით ყალიბდება. ეს თავისებურება განსაკუთრებულ აქტიულობას ანიჭებს ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესების დაცვას. „ცენტრი-რეგიონის“ ურთიერთობებში მთავარია მათი კომპლექსურობა (მთლიანობა), ორმხრივი ინტერესების დაბალანსებას დაეფუძნოს.

საქართველოს ეკონომიკა რეგიონულ ეკონომიკათა ერთიანი მთლიანობითი სისტემაა, რეგიონების ბუნებრივ-ისტორიული განვითარების შედეგია, მათი თავისებურებების, ტენდენციების, კანონზომიერებათა, სამეურნეო ორგანიზაციული პრინციპების ერთობლიობაა. ამიტომ ქვეყნის შიდა რეგიონულ მრავალფეროვნებას, როგორც განვითარების სტრატეგიულ რესურსს, განმსაზღვრელი მნიშვნელობა ჰქონდა, აქვს და მომავალშიც ექნება.

ქართული სოფელი (თემი), რომელსაც დღეს სტატუსიც არ აქვს, დაბა, ქალაქი, რაიონი (ახლა მუნიციპალიტეტი), მხარე, ავტონომიური რესპუბლიკა, როგორც მთელის (ქვეყნის) ნაწილი და თავადაც მთელი მათი შემადგენელი ნაწილების მიმართ ერთიანი გენეტიკური ფესვებით, ტრადიციებისა და მეურნეობრიობის მრავალფეროვნებით, ის ნიშანსვეტია, რომელიც ინდიკატორის ფუნქციას ასრულებს. **სწორედ ამ თავისებურებაში უნდა ვეძებოთ ქართული რეგიონალიზმის ფუძემდებლური პრინციპების განსაზღვრის ფილოსოფიური, პოლიტიკური, ფსიქოლოგიური და ეკონომიკური საწყისი.**

გასათვალისწინებელია, რომ ქვეყანაში ცხოვრების ბუნებრივი და საწარმოო პირობები არათანაბრად განაწილებული. ამიტომ რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონის გამოთანაბრების ამოცანა ისტორიულიც არის და საგანგებოც.

ადგილობრივი მმართველობა უნდა ჩამოყალიბდეს მართვის მოქმედ ინსტიტუტად, სოფელს, თემს უნდა განესაზღვროს სტატუსი, გაიმიჯნოს სახელმწიფოსა და ადგილობრივ მმართველობას შორის საკუთრება, შესაბამისად, კომპეტენციები.

დიდი რეზერვებია რეგიონთაშორისი კოოპერაციის განვითარებისათვის.

რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება უნდა წარმართოს კომპლექსური პროგრამით, რომელიც წარმოადგენს ტერიტორიის განვითარების სტრატეგიას, ეფუძნება სახელმწიფოს პოლიტიკურ მიზანს, სამართლებრივ ბაზას, რესურსულ პოტენციალს და სრულად გამოხატავს ეროვნულ სახელმწიფოებრივ ინტერესებს. ქვეყნის რეგიონები ინტენსიურად უნდა ჩაერთონ საგარეო-ეკონომიკურ და კულტურულ ურთიერთობებში. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ტერიტორიული (სასაზღვრო) თავისებურებების გათვალისწინება. საგანგებო ყურადღებას მოითხოვს მთის რეგიონების განვითარება.

პერსპექტივაში გვმართებს მთის ფენომენის ისტორიული დანიშნულების (ფუნქციების) სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის სწორად გაცნობიერება.

ქვეყნის განვითარების პერსპექტივის გათვალისწინებით, უნდა განისაზღვროს მსოფლიოში მიმდინარე

გლობალური ცვლილებების მიმართ ეროვნული ეკონომიკის ადაპტირების პრინციპები (როგორ გეოეკონომიკურ სივრცეში მოუწევს ფუნქციონირება), თავიდან უნდა ავიცდინოთ ახლო პერიოდში მოსალოდნელი საფრთხე, - კრიზისიდან გამოსვლის საბაზით, ამჯერადაც თავს არ მოგვახვიონ ქვეყნის რესურსული პოტენციალის უცხოურ კაპიტალზე დამოკიდებულების ხელშემწყობი გარიგებები.

საინვესტიციო პოლიტიკაში წინასწარ შედგენილი პროექტების მიხედვით (ინვესტიციების მოზიდვის სფეროების შერჩევით) განისაზღვროს სად და რა მოცულობით, როგორი წინაპირობებით და მოსალოდნელი შედეგებით დაბანდდეს ინვესტიციები, რომ შექმნილი აქტივები ქვეყნის განვითარების სტრატეგიის განხორციელებას მაქსიმალურად ხელს უწყობდეს. ყოველმხრივ ნახალისებას საჭიროებს ქვეყნის მოქალაქეთა კაპიტალის ეროვნულ ეკონომიკაში განთავსების პროცესი. ინვესტიციების მოზიდვის პერსპექტიულ ფორმებად, როგორც ადრე აღვნიშნე, მიგვაჩნია ერთობლივი საწარმოების, თავისუფალი ეკონომიკური ზონების შექმნა, ლიზინგის გამოყენება და სხვა. ამ კონტექსტში, მიზანშეწონილია ინგირი - გალის მონაკვეთზე თავისუფალი ეკონომიკური ზონის (ქართულ - აფხაზური ადმინისტრაციით) შექმნა.

ეკონომიკისა და სოციალური სფეროს განვითარებაში პროგნოზირებისა და სტრატეგიული დაგეგმვის როლის გაძლიერებისა და რესურსული პოტენციალის რაციონალურად გამოყენების მიზნით, ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს სისტემაში შეიქმნას პროგნოზირებისა და სტრატეგიული დაგეგმვის დეპარტამენტი (ან სხვა ფორმით). მას უნდა განესაზღვროს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ინდიკატური გეგმის შედგენის ფუნქცია (შესაბამის საკანონმდებლო ბაზის შექმნით).

თანამედროვე პირობებში ინდიკატური დაგეგმვის უპირატესობა ისაა, რომ ეკონომიკის განვითარების დაგეგმვა ხდება „ქვევიდან“ და ეფუძნება კონსულტაციების, შეთანხმებების პრინციპს და ითვალისწინებს საზოგადოების სხვადასხვა ფენის (საკუთრების ფორმის მიუხედავად) ინტერესებს. ამასთან, ასრულებს საზოგადოებისათვის აუცილებელი და სასარგებლო ინფორმაციის მიწოდების ფუნქციას. ინდიკატური დაგეგმვის ამოცანაა მთავრობის მიმდინარე და სამშალო ვადიანი სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის და სტრატეგიის ჩამოყალიბება, პრიორიტეტული მიმართულებების განსაზღვრა და მათი მიღწევის გზების ძიება, ეკონომიკის სხვადასხვა სექტორის, დარგის და სოციალური ჯგუფის ინტერესების კოორდინაცია.

საქართველოში 2006 წელს კანონის „საქართველოს ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ინდიკატური დაგეგმვის საფუძვლების შესახებ“ გაუქმებით ქვეყანაში უფრო გაღრმავდა სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებიდან სახელწიფოს თანდათანობით ჩამოცილების პროცესი.

კარგად გვახსოვს, ქვეყანა ცალკეულ პირთა თუ ჯგუფთა სუბიექტური (აკვიატებული) ამბიციების ექსპერიმენტულად გამოცდის ასპარეზად როგორ იქცა (მხედველობაში მაქვს სხვადასხვა თარგზე გამოჭრილი „მოდელების“ დამკვიდრების მცდელობები).

ინდიკატური დაგეგმვის ამოსავალი საწყისი (ორიენტირი) უნდა იყოს ბაზარი (როგორც წარმოებითი ურთიერთობის მექანიზმი) და კონკურენცია („უხილავი ხელი“), როცა ეკონომიკური პროცესის მოქმედების სივრცე განისაზღვრება „ხილული ხელის“ (ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირება) მონაწილეობით და მათ შორის, კოორდინაციის ფუნქციები ეკონომიკური მიზანშეწონილობის (საბაზრო ლოგიკა) საფუძველზე განაწილებული.

ი. პაპასქუა: როგორ გაქვთ წარმოდგენილი გარღვევის სტრატეგიაზე მუშაობა, ეს ხომ განვლილი პერიოდის სიღრმისეულ ანალიზს, შესაბამის დასკვნებს, პრობლემების გადაწყვეტის ვარიანტულ მიდგომებს, საერთაშორისო ეკონომიკურ და ფინანსურ სტრუქტურებთან შეთანხმებას მოითხოვს, ამასთან, რაც მთავარია, ხელი-სუფლება და ქვეყნის ინტელექტუალური პოტენციალი ამისთვის მზად არის ან საზოგადოება მხარს დაუჭერს? მითუმეტეს, რომ ჩვენი ქვეყნის განვითარების დღემდე ცნობილ სტრატეგიებში, რომლებიც ავტორიტეტული საერთაშორისო ორგანიზაციების მონაწილეობით დამუშავდა, ასეთი მიდგომები, განსაკუთრებით სტრატეგიული ამოცანების განსაზღვრაში ეკონომიკის განვითარების რაოდენობრივი პარამეტრები არ გამოყენებულა.

ნოდარ ჭითანავა: საქართველოს ეკონომიკის განვითარების სხვა გზა არა აქვს. მან 5 წელიწადში უნდა შეძლოს ეფექტიანი (დაბალანსებული) ეკონომიკური სისტემის ფორმირება. ამისათვის წინაპირობები, ფაქტობრივად, შექმნილია. სამეწარმეო სფეროში რეგისტრირებულ საწარმოთა 99,8%, წარმოებული პროდუქციის 95,6%, ძირითადი კაპიტალის 80%-მდე არასახელმწიფო სექტორშია. სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის თითქმის 100%, სამრეწველო პროდუქციის 96%, სატრანსპორტო პროდუქციის 60%-მეტი, სამშენებლო პროდუქციის 95%-ზე მეტი კერძო სექტორში ინარჩუნებულია. ასეა მომსახურების სფეროც.

ამრიგად, კერძო საკუთრება ეროვნული ეკონომიკის განვითარების განმსაზღვრელი პირობა გახდა. გაძლიერდა საბაზრო მენტალიტეტი. მაგრამ ეკონომიკური სისტემა მაინც არაეფექტურია.

იური პაპასქუა: ერთი წუთით, ბოდიში, გაგანწყვეტინებთ. საკითხის დაზუსტება მინდა.

თქვენს მიერ დამონტაჟებული დინამიკა ადასტურებს, რომ მიზანი მიღწეულია - ეკონომიკური ბაზისი საბაზრო ურთიერთობებს დაეფუძნა, რაც ყველაზე დიდი მონაპოვარია.

ბატონო ნოდარ, თუ ეს იყო მთავარი, მაშინ ახლა, როცა კერძო საკუთრება და საბაზრო ურთიერთობა „ჭარბად“ გვაქვს, რატომ ვერ ვაღწევთ ეკონომიკის ეფექტიანობას?

ნოდარ ჭითანავა: სწორედ ამის გაცნობიერებაა აქ მთავარი.

მითები საბაზრო მექანიზმების გაფეტიშებაზე დიდი ხანია დაიმსხვრა. განვითარებულ ქვეყნებშიც ღიად საუბრობენ და ჩვენთანაც თითქმის ყველა დარწმუნდა იმაში, რომ სახელმწიფოსთან პარტნიორობის გარეშე ეკონომიკა ეფექტიანი არ იქნება. ძლიერი ეკონომიკის გარეშე პოლიტიკური სუვერენიტეტიც კი ფიქციაა. კერძო სექტორის, ბაზრის და სახელმწიფოს თანაარსებობა, პარტნიორული თანამშრომლობა, ინტერესთა თანხვედრა არის ეფექტიანი ეკონომიკის ფუნქციონირების გარანტი. **აი, მთავარი დასკვნა, რომელიც გამომდინარეობს ჩვენივე რეალობიდან.**

დღეს საქართველოს სამი სტრატეგიული რესურსი აქვს: **მინა და სხვა ბუნებრივი რესურსები; გეოეკონომიკური უპირატესობა; ინტელექტუალური პოტენციალი.**

ამ რესურსების კომპლექსურად გამოყენების გარეშე, წინსვლა წარმოუდგენელია.

ამრიგად, თანამედროვე საბაზრო და ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირების მექანიზმების გონივრულ შეხამებაშია გამოსავალი. სწორედ ეს მიგვაჩნია გარღვევის სტრატეგიის - მობილიზაციური მოდელის განხორციელების განმსაზღვრელ პირობად.

იური პაპასქუა: როგორ წარმოგიდგენიათ პროგრამის ფორმირების ორგანიზაცია?

ნოდარ ჭითანავა: პროგრამის შედგენა უნდა დაიწყო ქვემოდან (მიკროდონიდან) მუნიციპალიტეტების, მხარეების, სამინისტროების დონეზე უნდა განისაზღვროს ეკონომიკური ზრდის როგორი შესაძლებლობა არსებობს, სახელმწიფოსგან რა აუცილებელი მისი ამოქმედებისთვის, რა დახმარებაა საჭირო? ამ მონაცემების საფუძველზე მაკროდონეზე სახელმწიფო, რეგიონული და საბაზრო სუბიექტების ინტერესების გათვალისწინებით უნდა შედგეს პროგრამის პროექტი.

მიზანშეწონილია პროგრამის შედგენის კოორდინაცია განახორციელოს პრემიერთან არსებულმა ანტიკორიზისულმა საბჭომ. აქვე გავიმეორებ ადრე ნათქვამს, პრემიერთან უნდა შეიქნას ანალიტიკური ცენტრი, რომელიც უზრუნველყოფს ქვეყნის განვითარების კომპლექსურ ანალიზს, მოამზადებს შესაბამის პროგნოზებსა და რეკომენდაციებს.

ამრიგად, პროგრამა მიზნად ისახავს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში, ეტაპობრივი ჩამორჩენის შედარებით მოკლე დროში დაძლევის, წარმოებისა და შრომის ორგანიზაციის თანამედროვე ფორმების დანერგვას, საბაზრო მექანიზმების სრულყოფას, ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის თვითრეგულირების რეჟიმში გადაყვანის საფუძვლების მომზადებას, ეკონომიკის დარგობრივი სტრუქტურის ჩამოყალიბებას. ამით მომზადდება საზოგადოებაში სოციალური თანხმობის (კონსენსუსის) საფუძვლები, რაც შემდგომში მოგვცემს საშუალებას სწორად განვსაზღვროთ როგორი უნდა იყოს სოციალურად ორიენტირებული ეროვნული ეკონომიკის მოდელი, რომელიც დაეფუძნება სახელმწიფოს, ბიზნესის, სამოქალაქო საზოგადოების ინტერესების ერთიანობას და გლობალურ პროცესებთან ადაპტირების პრინციპებს.

იური პაპასქუა: მადლობა ბატონო ნოდარ. ჩვენ კორონა ვირუსით შექმნილ გამოწვეულ გლობალურ გამოწვევებსა და საქართველოს დამოუკიდებლობის დეკლარირებიდან დღემდე განვლილი პერიოდის შეფასებაზე ერთგვარი შემაჯამებელი, ამასთან, პოსტკრიზისული ეკონომიკის განვითარების კონცეპტუალურ ნახნაგებზე ვრცელი საუბარი გამოგვივიდა. იმედი მაქვს, თქვენს მოსაზრებებსა და წინადადებებს განიხილავენ და გამოხმაურებებიც ადეკვატური იქნება.

საუბარს უძღვებოდა

იური პაპასქუა

ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი, სსუ პროფესორი